

Schola Europaea

Office of the Secretary-General

Pedagogical Development Unit

Ref.: 2017-01-D-64-bg-3¹

Orig.: BG

Bulgarian Language I – Syllabus for the Nursery and Primary Cycles of the European Schools

APPROVED BY THE JOINT TEACHING COMMITTEE ON 9 AND 10 FEBRUARY 2017 IN BRUSSELS

Revised structure

Addition of the attainment descriptors for the 5th year with entry into force on 1st September 2018

Entry into force of the syllabus on 1st of September 2017

¹ a. Insertion of the attainment descriptors (translation of document **2016-01-D-45-en-6 “Attainment Descriptors for all L1 at P5”** approved by the Joint Teaching Committee on 8 and 9 February 2024 in Brussels with an entry into force on 1 September 2024;

b. insertion of **annex III of document ref. 2013-09-D-38-en-11 “Assessment Tools for the Primary Cycle of the European Schools”** approved by the Joint Teaching Committee by means of the Written Procedure 2023/40 on 10 November 2023 with an entry into force on 1 September 2024.

INTRODUCTION (EN)

The Bulgarian Language I - Syllabus for Nursery and Primary cycles is designed in compliance with the State Educational Requirements for Bulgarian language and literature in Preschool education², the State Educational Requirements for the Syllabi³ and the State Educational Requirements for Bulgarian language and literature in General Education⁴, and thus reflects the Recommendation 2006/962 / EU of 18 December 2006 of the European Parliament and of the Council on key competences for lifelong learning. All the above listed documents are competence-based and treat “competences” as “significant practical knowledge, skills and attitudes that are appropriate to different contexts and are fundamental for developing problem-solving strategies and critical thinking”. These competence are defined as expected learning outcomes at the end of each grade.

The Bulgarian Language I - Syllabus for Nursery and Primary cycles closely follows the National Core Curricula for Bulgarian Language and Literature for Preprimary Education, for Primary Education and for grade V (first year from Secondary Education) in Bulgaria, approved by the Minister of Education and Science. The structure of the Bulgarian Language I - Syllabus for Nursery and Primary cycles complies with the requirements in *Structure for all syllabuses in the system of the European schools* (Ref.: 2011-09-D-47) and for the final assessment (certificate of the European Schools). In accordance with the provisions of the European Schools the Bulgarian Language I - Syllabus for Nursery and Primary cycles include:

- General objectives of the European Schools,
- Didactic principles,
- Specific learning objectives and expected results,
- Contents
- Assessment and Attainment descriptors at the end of the cycle (there are no such descriptors in the Bulgarian core curricula, but are an important reference point for teachers in terms of the overall strategy of education in the European Schools).

The revised and harmonised Bulgarian Language I - Syllabus for Nursery and Primary cycles reflects the Bulgarian language and literature teachers’ experience along with the principles of learning and interaction in a multicultural environment guaranteed and emphasizes the competence-based approach, personality-oriented teaching and learning and the humanistic educational concept of the European Schools.

²Ordinance № 5 from 06.30.2016 on preschool education, Official Gazette № 46 from 17.06.2016, effective from 01.08.2016

³Ordinance № 4 from 30.11.2015 for the Syllabus, Official Gazette № 94 from 04.12.2015, effective from 04.12.2015

⁴Ordinance № 5 from 30.11.2015 for the Core Curricula in General Education, Official Gazette № 95 from 08.12.2015, effective from 08.12.2015.

PRÉAMBULE (FR)

Les programmes scolaires de langue et de littérature bulgares sont élaborés en conformité avec les standards bulgares éducatifs d'État concernant l'éducation préscolaire⁵, le curriculum⁶ et l'enseignement général⁷. Ces documents reprennent la Recommandation 2006/962/CE du 18 décembre 2006 du Parlement européen et du Conseil sur les compétences clés pour l'éducation et la formation tout au long de la vie où les compétences sont vues comme des savoirs, des savoir-faire et des savoir-être pratiques et importants, représentant les résultats escomptés à la fin de chaque classe.

Le programme scolaire de langue et de littérature bulgares pour le cycle primaire des Écoles Européennes inclut les mêmes résultats d'apprentissage, définis dans les programmes scolaires approuvés par le ministre de l'Éducation et de la Science pour les classes bulgares équivalentes à ce cycle. Sa structure est élaborée conforme aux documents réglementant la structure des programmes scolaires des Écoles Européennes (Ref. : 2011-09-D-47) et la note finale (le certificat des Écoles Européennes).

Conformément aux dispositions en vigueur des Écoles Européennes, le programme de langue et de littérature bulgares pour le cycle primaire des Écoles Européennes comprend les objectifs éducatifs généraux des Écoles Européennes, les principes didactiques, les objectifs spécifiques et les résultats attendus, l'évaluation et les descripteurs concernant l'évaluation des performances à la fin du cycle. En ce sens, les pièces jointes qui n'ont pas d'analogue dans les programmes scolaires bulgares représentent un important point de référence pour l'enseignant en matière de stratégie éducative globale des Écoles européennes.

La restructuration du programme reflète l'expérience des professeurs qui enseignent la langue et la littérature bulgares dans les Écoles Européennes dans le respect des programmes scolaires en vigueur et garantit la continuité des principes de l'enseignement et de l'interaction en milieu multiculturel. L'accent est placé sur l'approche par compétences et sur l'enseignement centré sur l'apprenant qui enrichissent le concept éducatif humaniste des Écoles Européennes.

⁵Arrêté No 5 du 30.06.2016 sur l'éducation préscolaire, Journal officiel № 46 du 17.06.2016, en vigueur à partir du 1er août 2016

⁶Arrêté No 4 du 30.11.2015 sur le curriculum, Journal officiel № 94 du 04.12.2015, en vigueur à partir du 4 décembre 2015

⁷Arrêté No 5 du 30.11.2015 sur l'enseignement général, Journal officiel № 95 du 08.12.2015 en vigueur à partir du 8 décembre 2015.

EINFÜHRUNG (DE)

Die Lehrpläne für das Schulfach bulgarische Sprache und Literatur wurden in Übereinstimmung mit den bulgarischen staatlichen Bildungsnormen für Vorschulbildung⁸, dem Unterrichtsplan⁹ und der allgemeinbildenden schulischen Vorbereitung¹⁰ entwickelt, die die Empfehlung 2006/962/EU vom 18. Dezember 2006 des Europäischen Parlaments und des Rates in Bezug auf die Schlüsselkompetenzen für ein lebenslanges Lernen zum Ausdruck bringen. Sie behandeln die Kompetenzen als praktisch orientiertes Wissen, Fertigkeiten und Beziehungen, die als Bildungsergebnisse zum Abschluss jedes Schuljahres zu erwarten sind.

Im Lehrplan, nach dem während der fünfjährigen Grundschulausbildung im Schulfach bulgarische Sprache und Literatur an den Europäischen Schulen unterrichtet wird, sind dieselbe Bildungsergebnisse miteingeschlossen, die laut von dem Minister für Bildung und Wissenschaft bestätigten Lehrplänen für die entsprechenden Schulkassen an der bulgarischen Schule zu erwarten sind. Die Struktur berücksichtigt die Anforderungen der Dokumente über die Struktur der Lehrpläne an den europäischen Schulen (Ref.:2011-09-D-47), sowie die Finalbewertung (Zertifikat der Europäischen Schulen).

Der umstrukturierte Lehrplan, nach dem während der fünfjährigen Grundschulausbildung im Schulfach bulgarische Sprache und Literatur an den Europäischen Schulen unterrichtet wird, umfasst in Übereinstimmung mit den gültigen Verordnungen über die Europäischen Schulen:

- die gemeinsamen Bildungsziele in den Europäischen Schulen;
- didaktische Grundsätze, spezifische Ziele und erwartete Ergebnisse;
- Bewertung und Bewertungsdeskriptoren der Resultate am Ende der Grundschulausbildung.

In diesem Sinne enthält er ergänzende Anlagen, die in den bulgarischen Lehrplänen keinen Analog haben, sie jedoch ein wichtiges Orientierungsmittel für den Lehrer in Bezug auf die gemeinsame Bildungsstrategie an den europäischen Schulen sind.

Bei der Umstrukturierung des Lehrplans wurde die Erfahrung der Lehrer, die bulgarische Sprache und Literatur an den europäischen Schulen nach den gegenwärtig aktuellen Lehrplänen unterrichten, berücksichtigt. Die Aufeinanderfolge in Bezug auf die Bildungsgrundsätze und die wechselwirkenden Beziehungen in den Bedingungen eines multikulturellen Umfelds ist gewährleistet worden. Es wurden Akzente auf die Herangehensweise von Kompetenz und auf die personenbezogene Bildung gesetzt, welche das humanistische Bildungskonzept der Europäischen Schulen aufbauen.

⁸Verordnung Nr. 5 vom 30.06.2016 über die Vorschulbildung, Staatsanzeiger, Nr.46 vom 17.06.2016, in Kraft vom 01.08.2016

⁹Verordnung Nr. 4 vom 30.11.2015 über den Unterrichtsplan, Staatsanzeiger, Nr. 94 vom 04.12.2015, in Kraft vom 04.12.2015

¹⁰Verordnung Nr. 5 vom 30.11.2015 über die allgemeinbildende Vorbereitung, Staatsanzeiger, Nr. 95 vom 08.12.2015., in Kraft vom 08.12.2015.

Учебна програма

по

БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА

**за предучилищния и за началния цикъл на
Европейското училище**

Влиза в сила от: 1 септември 2017 година

Съдържание

Увод на английски език	2
Увод на немски език	3
Увод на френски език	4
Увод на български език	7
1 Образователни цели.....	8
1.1 Общи цели на образованието в Европейските училища.....	8
1.2 Специфични цели на обучението по български език и литература (L1).....	9
2. Дидактически принципи, прилагани в обучението по български език и литература	10
2.1 Основни принципи в обучението по български език и литература.....	10
2.2 Подкрепа за ученици със специални образователни потребности и талантливи ученици.....	11
3. Очаквани резултати от обучението по български език и литература	13
3.1. Очаквани резултати от обучението по български език в детската градина	13
3.2. Очаквани резултати от обучението по български език и литература във всеки клас от началния цикъл	15
4. Учебно съдържание по български език и литература по класове.....	27
4.1. Учебно съдържание по български език в детската градина.....	27
4.2. Учебно съдържание по български език и литература за I клас.....	30
4.3. Учебно съдържание по български език и литература за II клас.....	32
4.4. Учебно съдържание по български език и литература за III клас.....	35
4.5. Учебно съдържание за IV клас.....	38
4.6. Учебно съдържание по български език и литература за V клас.....	40
5. Оценяване	48
5.1. Дескриптори за оценка на постигнатото по български език и литература в края на началния цикъл	49
6. Приложения.....	57
6.1. Примерни дейности за придобиване на ключовите компетентности и междупредметни връзки.....	57
6.2. Организация на обучението и учебно време.....	64
6.3. III: Общи критерии за постигане на тематични цели.....	65

Увод

Учебните програми по български език и литература са разработени в съответствие с българските държавни образователни стандарти за предучилищното образование¹¹, за учебния план¹² и за общообразователната подготовка¹³, които отразяват Препоръка 2006/962/ЕС от 18 декември 2006 година на Европейския парламент и на Съвета относно ключовите компетентности за учене през целия живот. В тях компетентностите са разбирани като практически значими знания, умения и отношения, които се очакват като резултати от обучението в края на всеки клас.

В учебната програма по български език и литература за петгодишния начален цикъл на Европейските училища са включени очакваните резултати от обучението за съответните класове в българското училище, определени с утвърдените от министъра на образованието и науката учебни програми, като структурата ѝ е съобразена с изискванията на документите за структурата на учебните програми в Европейските училища (Ref: 2011-09-D-47-en-5) и за крайната оценка (сертификат на Европейските училища). 2016-01-D-45-en-2

В съответствие с действащите разпоредби за Европейските училища учебната програма по български език и литература за началния цикъл на Европейските училища включва: общите цели на образованието в Европейските училища, дидактически принципи, специфични цели и очаквани резултати, оценяване и дескриптори за оценка на постигнатото в края на цикъла. В този смисъл тя съдържа допълнителни приложения, които нямат аналог в българските учебни програми, но са важен ориентир за учителя по отношение на общата стратегия на образованието в Европейските училища.

При реструктурирането на учебната програма е отразен опитът на учителите, които преподават български език и литература в Европейските училища по действащите до момента учебни програми, и е гарантирана приемственост по отношение на принципите на обучението и взаимодействията в условията на мултикултурната среда. Поставени са акценти върху личностно-ориентираното обучение и компетентностния подход, надграждащи хуманистичната образователна концепция на Европейските училища.

¹¹ Наредба № 5 от 30.06.2016 г. за предучилищното образование, ДВ, бр. 46 от 17.06.2016 г., в сила от 01.08.2016

¹² Наредба № 4 от 30.11.2015 г. за учебния план, ДВ, бр. 94 от 04.12.2015 г., в сила от 04.12.2015 г.

¹³ Наредба № 5 от 30.11.2015 г. за общообразователната подготовка, ДВ, бр. 95 от 08.12.2015 г., в сила от 08.12.2015 г.

1. Образователни цели

1.1. Общи цели на образованието в Европейските училища

Образованието в предучилищния и началния цикъл на Европейските училища има две цели: да предоставят формалното образование в различни области и да насърчават развитието на личността на учениците в по-широк социален и културен контекст. Формалното образование включва придобиване на компетентности (знания, умения и отношения). Учениците се научават да описват, обясняват, оценяват света около себе си и да прилагат своите знания. Личностно развитие се осъществява в духовен, етичен, социален и културен контекст. То включва формиране на подходящо поведение, разбиране на околната среда, в която учениците живеят, и развиване на собствената идентичност.

Тези две цели са неразделна част от концепцията за осъзнаване на богатството на европейските култури. Споделянето на общия европейски живот изгражда у децата по-голямо уважение към традициите на всяка отделна държава и регион в Европа, като същевременно развива и съхранява тяхната национална идентичност. Това съзнание и съвместно споделян опит на живот в Европа следва да води ученици към по-голямо уважение към традициите на всяка европейска страна и към запазване на собствената им идентичност.

Учениците на Европейските училища са бъдещите граждани на Европа и света. Ето защо те се нуждаят от разнообразни умения, за да се справят с предизвикателствата на бързо променящия се свят. През 2006 г. Съветът на Европа и Европейският парламент приеха Европейската референтна рамка за ключовите компетентности за учене през целия живот. Тези компетентности, необходими за личностното развитие на всеки, за активната гражданска позиция, за социално включване и заетост, са:

1. Компетентности в областта на майчин език
2. Умения за общуване на чужди езици
3. Математическа компетентност и основни компетентности в природните науки и технологиите
4. Дигитална компетентност
5. Умения за учене
6. Социални и граждански компетентности
7. Инициативност и предприемачество
8. Културна компетентност и умения за изразяване творчество

Изброените компетентности са определени и чрез българския Закон за предучилищно и училищно образование, като в него е добавена и компетентност – умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт.

1.2. Специфични цели на обучението по български език и литература

1.2.1. Цели на обучението по български език в детската градина

Обучението по български език в детската градина има за цел да изгражда нагласа у детето да слуша активно художествено произведение и да изразява отношението си към него и към постъпките на героите. Образователни дейности, свързани с постигане на резултатите от съдържателните ядра на стандарта (Свързана реч, Речник, Граматически правилна реч, Звукова култура, Възприемане на литературното произведение и Пресъздаване на литературно произведение), са практически обосновани и насочени към изграждане на мотивация у детето за речева изява и увереност в собствените възможности като предпоставка за формиране на интерес към училищното обучение.

Общуването на български език в условията на мултикултурна среда извежда на преден план дейностите за постигане на цели, свързани и със съхраняването на българската национална идентичност.

1.2.2. Цели на обучението по български език и литература в началния цикъл на Европейските училища

Учебният предмет *български език и литература* в началния етап на основната образователна степен има комплексен характер, който се изразява в единство на езикови, литературни, комуникативноречевеи и социокултурни компетентности. В центъра на езиковото и литературното обучение се поставят комуникативноречевите умения, чрез които се постига практическата насоченост на обучението.

Чрез учебните програми по български език и литература се реализират образователни цели и задачи, насочени към:

- 1) Овладяване на знания, умения и отношения, формиращи **езиковата и комуникативноречевата компетентност**, а именно:
 - овладяване на основни книжовни норми на българския език
 - формиране на умения за уместна употреба на езикови средства в различни комуникативни ситуации
 - формиране на умения за четене и разбиране на текстове, функциониращи в комуникативната практика
 - формиране на умения за създаване на текстове, свързани с различни комуникативни цели и ситуации
- 2) Овладяване на знания, умения и отношения, съдействащи за формиране на начална **литературна компетентност**, а именно:
 - формиране на начални умения за възприемане, за осмисляне и за разграничаване на литературно и анонимно/фолклорно произведение, на художествен и на

нехудожествен текст

- формиране на умения за четене и разбиране на значими произведения от българската и световната литература за деца и на образци на фолклора
- овладяване на основни литературни понятия
- овладяване на знания, умения и отношения, свързани с: общочовешки ценности и национална идентичност, толерантност и межкултурни компетентности
- стимулиране на читателски интереси

Обучението по български език и литература в началния етап на основната образователна степен е насочено освен към постигане на базовото равнище на ключовата компетентност, свързана с комуникацията на български език, и към реализиране на междупредметни връзки и комплекс от дейности, подчинени на съвременните ключови компетентности.

2. Дидактически принципи, прилагани в обучението по български език и литература

2.1. Основни принципи в обучението по български език и литература (L1)

В обучението по български език и литература прилагането на дидактическите принципи от учителя отчита органическата им взаимовръзка и е подчинено на цялостната дидактическа технология, на конкретното учебно съдържание и на възрастовите особености на учениците. Като цяло те следва да допринасят за реализиране на личностно-ориентиран образователен процес и да гарантират приемственост на обучението в началния етап с детската градина и средното училище.

Личностно-ориентираният образователен процес извежда като водещи принципи на обучение активността на ученика и интегративността на учебното съдържание.

- **Активното учене** отчита различните стилове на учене на учениците при осигуряване на обучение според индивидуалните им потребности. То допринася за стимулиране на учениците да приемат обучението си като част от индивидуалното си развитие и да бъдат отговорни за него.

- **Интеграцията в обучението** допринася за разглеждане на света като цялостна система и осигурява комплексен подход в обучението по български език и литература чрез изграждане на междупредметните връзки с другите учебни предмети, изучавани в Европейското училище. Прилагането му съдейства за превръщането на обучението в цялостен и смислен, личностно значим опит.

Прилагането на тези принципи в обучението по български език и литература съдейства за поставяне на акцент върху емоционалните и нравствените аспекти на взаимоотношенията и формирането на личностно значими комуникативно-речеви умения.

Съвременната методологическа основа на обучението по български език и литература извежда като приоритетен **компетентностния подход**, който изисква прилагането на методи на

обучение, допринасящи за развитието на независимост, инициатива, творчество, критическо и аналитично мислене у учениците. Използването на този подход поставя акцент върху резултата като способност да се действа в различни и нестандартни ситуации, а не само като усвояване на информация. Формирането на знания, умения и отношения се осъществява на емпирико-описателно равнище, с опора на сетивния опит и с приоритет на практически значимото знание.

Макар че учебната програма по български език и литература предоставя свобода на учителя при подбора на методи и средства за постигане на очакваните резултати, съвременният образователен контекст предопределя значимостта на интерактивните методи на обучение. Те се съчетават уместно със специфичните за учебния предмет методи. За изграждане на съвременните умения, свързани с ключовите компетентности, се използват методи и техники на обучение, като например:

- методи за развиване на умения за комуникация – четене с разбиране, драматизация;
- методи за работа с информация – събиране на информация, тълкуване на текст;
- методи за развитие на творческо мислене - самостоятелен пренос на знания, асоциация;
- методи за развитие на умения за решаване на проблеми - дебатиране, мозъчна атака;
- методи за развитие на уменията за учене - използване на работни листове, рецитиране, разказ по опорни думи, самостоятелно учене и др.

Принципите на личностно-ориентираното обучение се реализират чрез разнообразие от стратегии и техники на преподаване и учене и ресурси за обучение, включително дигитални. Активно се използват различни образователни ресурси: образователни платформи, уеб базирани програми, видео и аудио записи.

Целите на учебната програма може да се постигат и чрез комплекс от дейности, реализирани извън класната стая: редовно посещение на училищната библиотека, отбелязване на национални и битови празници, срещи с дейци на българската просвета и култура.

2.2. Подкрепа за ученици със специални образователни потребности и талантиливи ученици

Структурираният контекст на учебната програма по български език и литература дава възможност за гъвкави функционални решения за преподаване, учене и оценяване, съобразени с образователните потребности на различните групи ученици.

Чрез индивидуализация и диференциация на обучението по български език и литература се вземат предвид различните образователни потребности на учениците. Когато индивидуализираната и диференцираната работа в класната стая не са достатъчно ефективни, подкрепата на ученици със специални образователни потребности и талантиливи ученици се осъществява в съответствие с правилата, одобрени от Съвета на управителите на Европейските училища.

3. Очаквани резултати от обучението по български език и литература

3.1. Очаквани резултати от обучението по български език в детската градина

Образователно ядро	Първа група	Втора група	Трета група	Четвърта група
<i>Свързана реч</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава пълното си собствено име и възрастта си. • Назовава имената на членовете на семейството си. 	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава някои роднински връзки в своето семейство. • Назовава имената на възрастните в детската градина. 	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава държавата, града и улицата, на която живее. 	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава точния си адрес. • Притежава необходимия речник за описване на места и посоки, описва и представя лесен път или „маршрут” до къщи .
	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира общоприети изрази. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира инструкции • Дава прости обяснения за своите действия. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира и взема участие в разговори, свързани с познати теми. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира основния сюжет в различни познати текстове.
	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира и употребява стандартни думи, използвани в комуникацията (поздравя, извинения, благодарности). 	<ul style="list-style-type: none"> • Участва в диалог. 	<ul style="list-style-type: none"> • Проявява култура на речево общуване, като изслушва събеседника. 	<ul style="list-style-type: none"> • Съставя устно кратък описателен текст.
	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава отделни характеристики на играчките, с които играе. 	<ul style="list-style-type: none"> • Описва играчка по зададени опори (цвет, големина, предназначение). 	<ul style="list-style-type: none"> • Описва подробно даден предмет или явление. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разказва кратка случка с помощта на учителя по зададени опорни въпроси.
<i>Речник</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава имената на близки хора, приятели, играчки и предмети от близкото обкръжение. 	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава правилно предмети, лица, явления, събития. 	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава правилно качества/характеристики и недостатъци на лица, предмети, явления, събития, като използва определения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира и използва думи с абстрактно значение.

	<ul style="list-style-type: none"> • Произнася думите правилно. 	<ul style="list-style-type: none"> • Използва базов речник (съществителни, прилагателни, глаголи, свързващи думи, местоимения). 	<ul style="list-style-type: none"> • Използва ясен и правилен език за описване на познати събития. 	<ul style="list-style-type: none"> • Употребява думи и изрази, използвани в групата и в медиите.
Граматически правилна реч	<ul style="list-style-type: none"> • Образува правилно множествено число на думи и обратно. 	<ul style="list-style-type: none"> • Говори за лични събития в миналото и в бъдещето. 	<ul style="list-style-type: none"> • Съгласува по род и число прилагателните и съществителните. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разказва кратки истории, като използва подходящ „времеви речник“.
	<ul style="list-style-type: none"> • Използва кратки прости изречения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Съставя въпросителни изречения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Използва прости разширени изречения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Конструира сложни изречения по нагледна и словесна основа.
			<ul style="list-style-type: none"> • Разбира разликата между дума и изречение 	<ul style="list-style-type: none"> • Различава изречение от текст
Звукова култура	<ul style="list-style-type: none"> • Изговаря отчетливо думите в общия поток на речта. 	<ul style="list-style-type: none"> • Говори силно или тихо, бързо или бавно, ясно и отчетливо. 	<ul style="list-style-type: none"> • Произнася правилно думи с фонетични и с правоговорни особености. 	<ul style="list-style-type: none"> • Поставя правилно по практически път ударение на използваните думи.
			<ul style="list-style-type: none"> • Определя броя на звуковете в думата. 	<ul style="list-style-type: none"> • Определя звука в началото и в края на думата.
			<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава и използва информация, поставена на стените (имена, дати). 	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава и назовава графични знаци на някои печатни букви, свързани с наименованията на познати лица и предмети.
			<ul style="list-style-type: none"> • Контролира координацията на ръката и окото, за да развие фината моторика. 	<ul style="list-style-type: none"> • Демонстрира начални графични умения.
Възприемане на литературно произведение	<ul style="list-style-type: none"> • Възприема кратки приказки. 	<ul style="list-style-type: none"> • Възприема гатанки, римушки, стихотворения, приказки. 	<ul style="list-style-type: none"> • Възприема кратки произведения от художествената литература. 	<ul style="list-style-type: none"> • Възприема познати произведения от художествената литература чрез

				пресъздаването им в театъра или в киното.
	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава основните герои в литературно произведение. 	<ul style="list-style-type: none"> • Определя ролята на героите от познати литературни произведения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Описва според основните моменти в произведението литературни герои. 	<ul style="list-style-type: none"> • Илюстрира съдържанието и героите от литературни произведения.
	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира съдържанието на кратки литературни произведения 	<ul style="list-style-type: none"> • Задава въпроси, свързани с художествен текст 	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава епизод от познато литературно произведение 	<ul style="list-style-type: none"> • Определя по илюстрации последователността в сюжета на литературно произведение
	<ul style="list-style-type: none"> • Различава в литературното произведение начало и край. 	<ul style="list-style-type: none"> • Изразява отношението си към постъпките на даден герой. 	<ul style="list-style-type: none"> • Изразява отношението си към литературно произведение и към постъпките на героите от него. 	<ul style="list-style-type: none"> • Съотнася постъпките на герои от литературно произведение към собствения си опит.
<i>Пресъздаване на литературно произведение</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Наизустява според възможностите си цялостно или част от кратки стихчета и римушки. 	<ul style="list-style-type: none"> • Казва наизуст стихчета, гатанки и римушки и преразказва по дадени опори кратка приказка. 	<ul style="list-style-type: none"> • Изпълнява изразително конкретен художествен текст. 	<ul style="list-style-type: none"> • Участва в драматизиране на приказки и разкази.
		<ul style="list-style-type: none"> • Избира и играе роли на герои от познати литературни произведения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Измисля игри по познати литературни произведения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Преразказва приказка или разказ, като импровизира реплики и използва подходящи невербални средства за комуникация.

3.2. Очаквани резултати от обучението по български език в края на всеки клас от началния цикъл

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
<i>Езикови компетентности</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава гласни и съгласни звукове. • Разграничава сричките в думата. • Разграничава езиковите единици дума, изречение. • Определя границите на изречението в текста. • Съставя различни по цел на изказване изречения в зависимост от комуникативната ситуация. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава гласни и съгласни звукове и техни признаци. • Прави проверка за правописа на гласни в неударена сричка, на звучни съгласни пред беззвучни и в края на думата. • Разграничава думите с ударение от думите без ударение и ги изписва правилно. • Разпознава глагола, съществителното име и прилагателното име като части на речта. • Определя вида, рода и числото на съществителното име. • Съгласува прилагателното и съществителното име по род и число. 	<ul style="list-style-type: none"> • Прилага начини за проверка на правописа на гласни в неударени срички и съгласни звукове в средата на думата. • Разграничава видове морфемии (представка и корен). • Разпознава сродни думи. • Разпознава частите на речта (спомагателен глагол съм, лични местоимения). • Определя лице и число на личните местоимения и лице на глагола. • Употребява правилно личните местоимения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира връзката между книжовен изговор и правопис на звуковете. • Познава отношенията между звуковете като градивни единици на думата. • Образува сложни думи. • Разпознава числителни имена като части на речта – бройни и редни. • Определя време на глагола (сегашно, бъдеще, минало). • Степенува прилагателните имена. • Употребява правилно частите на речта. • Прави справка в тълковен речник за 	<ul style="list-style-type: none"> • Познава видовете текст – описание, повествование, разсъждение. • Разпознава разговорния, художествения и официално-деловия текст. • Владее езикови средства, свързани с фонетични, с морфологични, със синтактични и с лексикални явления, и ги използва уместно в речевата практика. • Служи си с разнообразни синтактични конструкции и използва синонимни варианти според целта на общуване.

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
		<ul style="list-style-type: none"> • Знае за речниковото значение на думата. • Използва азбучен ред за търсене на дума в речник. • Разграничава словосъчетание от изречение. • Разпознава различни по цел на изказване изречения (съобщителни и въпросителни). • Оформя пунктуационно правилно съобщително и въпросително изречение. 	<ul style="list-style-type: none"> • Определя пряко и преносно значение на думата. • Разпознава думи с близко значение (синоними). • Познава видовете изречения по цел на изказване – възклицателно и подбудително. 	<p>значението на определена дума.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Разпознава в речта думи с противоположно значение (антоними). • Разпознава сказуемото като основа на изречение. • Разграничава простите изречения в състава на сложното по броя на сказуемите. • Отделя със запетая простите изречения в състава на сложното изречение. 	
Комуникативно речеви компетентности	<ul style="list-style-type: none"> • Използва речеви етикет при поздравления и обръщения в устно общуване. • Прилага правилата за речева учтивост (поздрав, молба, благодарност). 	<ul style="list-style-type: none"> • Ориентира се в комуникативноречевата ситуация (Кой говори? На кого? За какво? Защо? Кога? Как? Къде?). • Прилага правилата за речева учтивост 	<ul style="list-style-type: none"> • Интерпретира факти и идеи от научно-популярен текст. • Извлича конкретна информация от нехудожествен текст. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира връзката между темата и заглавието на текста. • Преразказва в устна форма сбито съдържанието на чужд художествен/нехудожествен 	<p><i>Слушане</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Умее да изслушва събеседника и да сравнява различни гледни точки при участие в диалог. • Разбира смисъла на познат и на непознат

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
	<ul style="list-style-type: none"> • Уместно употребява езикови и неезикови средства според комуникативната ситуация. • Озаглавява текст. • Създава кратък писмен текст по серия от картини. • Разграничава начини и средства за общуване. • Пише под диктовка текст. • Преразказва устно съдържанието на откъс от повествователен текст. 	<p>(съгласие, несъгласие).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Уместно употребява изучаваните езикови средства според комуникативната ситуация. • Създава текст на поздравителна картичка. • Прави кратко писмено описание на предмет. • Преразказва съдържанието на кратък художествен повествователен текст. • Дава примери за речева учтивост при общуване. 	<ul style="list-style-type: none"> • Прави писмен подробен преразказ на кратък повествователен текст. • Съчинява текст: по преживяна случка, по словесна опора. • Пише лично писмо (в хартиен или електронен вариант). • Редактира свой текст. 	<p>повествователен текст.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Съчинява текст: в отговор на въпрос по съдържанието на изучавано литературно или фолклорно произведение; по аналогия; по картина от художник. • Редактира свой и чужд текст. • Извлича информация за езикови и литературни факти от различни текстове. 	<p>текст при слушане с определена комуникативна задача.</p> <p><i>Четене</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Разбира смисъла на познат и на непознат текст при четене с определена комуникативна задача. • Изработва план на текст с определена комуникативна задача. <p><i>Говорене</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Спазва правилата на книжовния изговор. • Постава логическо ударение, като се съобразява с определена комуникативна цел. • Участва в диалог, умее да оспори мнение, различно от своето, като проявява

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
					<p>толерантност и учтивост в общуването.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Създава в устна форма: <ul style="list-style-type: none"> - текст за представяне и текст за самопредставяне - отговор на житейски въпрос. <p><i>Писане</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • Планира, структурира, композира и графично оформя текста, който създава. • Спазва изучените книжовни езикови правила. • Има формирани правописни навици по отношение на често употребявани думи и на думи от терминологичната лексика. <p>Редактира текст:</p>

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
					<p>- текст за представяне и текст за самопредставяне</p> <p>- план на текст</p> <p>- отговор на житейски въпрос, включително и на електронни носители.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Създава в писмена форма трансформиращ преразказ с определена дидактическа задача. • Създава в устна форма разказ по въображение с цел да изрази творчески представи, преживявания, чувства. • Създава в писмена форма разказ по зададени опори – тема, начало и/или край, с цел да изрази творчески представи,

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
					<p>преживявания, чувства; заинтригува възприемателя с разказваната история.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Анализира и критично оценява сполучливостта на свои или чужди (в устна или в писмена форма) според осъществяването на комуникативната им задача: разказ по въображение, трансформиращ преразказ, разказ по зададени опори – тема, начало и/или край. • Спазва книжовни езикови правила.
<i>Литературни компетентности</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Чете произведения от различни литературни и фолклорни видове, представени в учебното съдържание - приказка, разказ, 	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава басня и народна песен от други литературни и фолклорни произведения. • Ориентира се в последователността 	<ul style="list-style-type: none"> • Ориентира се във взаимоотношенията между героите в изучавано литературно или фолклорно произведение. 	<ul style="list-style-type: none"> • Открива диалог и монолог в художествен текст. • Познава легендата като фолклорен и литературен вид. 	<ul style="list-style-type: none"> • Различава характерни особености на пространството и времето в изучавани митологични и фолклорни текстове.

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
	<p>стихотворение, гатанка.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Преразказва устно епизод от литературно и/или фолклорно произведение и кратък художествен и/или нехудожествен текст. • Отговаря кратко на въпроси по съдържанието на изучавано литературно и фолклорно произведение. • Разбира значението на непознати думи в контекста на изучаваното литературно или фолклорно произведение. • Ориентира се в оформлението на книгата (корици, 	<p>на епизодите при развитието на действието в изучавано произведение.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Отговаря на въпроси, свързани със съдържанието на изучавано произведение. • Открива образите на героите в изучавано произведение. • Изразява емоционално-оценъчно отношение към герои и епизоди в изучавано произведение. • Открива повторение, изброяване в изучавани произведения. • Установява сходство и различия между две литературни и/или фолклорни произведения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Прави връзка между епизода и цялостния текст на произведението. • Илюстрира с примери от текста отговора си по въпрос, свързан със съдържанието на изучавано литературно и фолклорно произведение. • Разграничава описание в художествен текст. • Открива епитет и сравнение в литературни и фолклорни произведения. • Изразява емоционално-оценъчно отношение към изучавани или прочетени самостоятелно литературни и 	<ul style="list-style-type: none"> • Открива взаимовръзката между епизодите в развитието на действието в изучавано произведение. • Свързва постъпките на героите с мотивите за поведение им. • Открива посланието на текста. • Аргументира отговора си на въпрос, свързан със съдържанието на художествен и нехудожествен текст. • Открива олицетворение в художествен текст. • Познава съдържанието на значими произведения на класиката и съвременната 	<ul style="list-style-type: none"> • Различава основни персонажи на мита и основни за фолклора герои и конфликти. • Съпоставя различни митически версии за Сътворението/Началото на света и обяснява разликите помежду им. • Тълкува образи на света в изучавани фолклорни текстове. • Познава значението на следните жанрове на словесността: мит, вълшебна (фолклорна) приказка, разпознава техни жанрови характеристики и тълкува текстове на легенда, вълшебна (фолклорна) приказка, народна песен съобразно конкретните проявления на жанра.

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
	страници, илюстрации).		<p>фолклорни произведения.</p> <ul style="list-style-type: none"> Доказва, че е разбрал смисъла на прочетеното чрез изразително четене на художествен текст. 	<p>литература за деца и на фолклора, включени в учебното съдържание.</p> <ul style="list-style-type: none"> Изгражда си представа за автора чрез негови значими произведения. Изразява емоционално-оценъчно отношение към герои, епизоди, картини. 	<ul style="list-style-type: none"> Познава значението на понятието сюжет. Съпоставя изучаван мит и изучавана легенда, разказващи за едно и също събитие, и обяснява сходства и различия помежду им. Съпоставя изучавани приказки на различни народи, обяснява сходства и различия помежду им и оценява значението им за културното многообразие. Обяснява отношения между герои в изучаван текст. Различава в приказните опозиционни двойки герои различни аспекти на фолклорния образ на човека.

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
					<ul style="list-style-type: none"> Различава в изучаван художествен текст приписване на специфично човешки характеристики на животно, на предметен или на природен обект и обяснява значението им за изграждането на смисъла на (откъс от) текста.
Социокултурни компетентности	<ul style="list-style-type: none"> Ориентира се в съдържанието на изучаваното литературно или фолклорно произведение. Споделя прочетеното от детски списания, детски енциклопедии, достъпна информация от интернет. 	<ul style="list-style-type: none"> Чете правилно и с подходяща интонация произведения (басня, народна песен) на различни култури. Чете с разбиране текст от хартиена страница и дисплей. 	<ul style="list-style-type: none"> Открива основни белези на своята национална идентичност в самостоятелно прочетени литературни и фолклорни произведения. Разбира прочетеното от детски списания, енциклопедии, достъпна информация от интернет. 	<ul style="list-style-type: none"> Открива белези на културната различност в изучавани литературни произведения. Съставя писмен текст с помощта на словесна или визуална опора във връзка с изучавано литературно или фолклорно произведение. 	<p><i>Български език</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Разбира зависимостта на езиковите средства от речевата ситуация и ги използва в съответствие с нея. Разпознава особеностите на официалното и на неофициалното общуване. Владее речевия етикет при публично общуване.

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
	<ul style="list-style-type: none"> Съставя в устен вид благопожелания, свързани с празничния календар на българския народ. 		<ul style="list-style-type: none"> Интерпретира текста на литературни и фолклорни произведения чрез участие в екипна дейност на игрови и сценични форми. 		<ul style="list-style-type: none"> Задава въпроси и дава отговори по поставена от него или по избрана от друг тема. Разсъждава, формулира твърдения по житейски въпрос и ги аргументира. Търси, извлича, подбира и използва информация от различни видове текст и от различни информационни източници за решаване на комуникативни задачи. Разбира инструкции и работи по зададен модел в училищна и в извънучилищна среда. <p><i>Литература</i></p> <ul style="list-style-type: none"> Различава основни ценности и норми на митокултурната

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
					<p>(традиционната) общност.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Определя в изучавани текстове проблеми и конфликти, специфични за митологичния и за фолклорния модел за света, съпоставя ги с личния си опит и обосновава позиция по тях. • Разпознава по откъс от изучавано произведение неговия автор и (заглавието на) самото произведение. • Свързва имена на герои от изучавано произведение с името на неговия автор и със заглавието на произведението. • Свързва изучавано произведение с

Области на компетентност	Знания, умения и отношения I клас	Знания, умения и отношения II клас	Знания, умения и отношения III клас	Знания, умения и отношения IV клас	Знания, умения и отношения V клас
					<p>името на автора, с жанра, с имена на герои от произведението, със сюжета и мотивите му.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Определя начини, по които (откъс от) конкретен фолклорен и литературен текст въздейства естетически, и се обосновава чрез примери от художествения изказ. • Самостоятелно подбира четива и използва различни информационни източници, за да изпълни конкретна изследователска задача.

4. Учебно съдържание

4.1. Учебно съдържание по български език в детската градина

Образователна област	Първа група (4-5 години)	Втора група (5-6 години)
<i>Свързана реч</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава някои роднински връзки в своето семейство. • Назовава имената на възрастните в детската градина. 	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава държавата, града и улицата, на която живее.
	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира инструкции. • Дава прости обяснения за своите действия. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира и взема участие в разговори, свързани с познати теми. • Разбира основния сюжет в различни познати текстове.
	<ul style="list-style-type: none"> • Участва в диалог. 	<ul style="list-style-type: none"> • Проявява култура на речево общуване, като изслушва събеседника. • Съставя устно кратък описателен текст.
	<ul style="list-style-type: none"> • Описва играчка по зададени опори (цвет, големина, предназначение). 	<ul style="list-style-type: none"> • Описва подробно даден предмет или явление. • Разказва кратка случка с помощта на учителя по зададени опорни въпроси.
<i>Речник</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава правилно предмети, лица, явления, събития. 	<ul style="list-style-type: none"> • Назовава правилно качества/характеристики и недостатъци на лица, предмети, явления, събития, като използва определения. • Разбира и използва думи с абстрактно значение.
	<ul style="list-style-type: none"> • Използва базов речник (съществителни, прилагателни, глаголи, свързващи думи, местоимения). • Използва стандартни думи, използвани в комуникацията (поздрави, изрази, извинения, благодарности, покани). 	<ul style="list-style-type: none"> • Използва ясен и правилен език за описване на познати събития. • Употребява думи и изрази, използвани в групата и в медиите. • Знае, че в различните страни съществуват различни езици и култури, среща се с хора, говорещи различни езици. • Разбира и участва в дискусии, свързани с познати теми. • Дава инструкции и използва изразите, научени в клас.

<i>Граматически правилна реч</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Говори за лични събития в миналото и в бъдещето. 	<ul style="list-style-type: none"> • Съгласува по род и число прилагателните и съществителните. • Разказва кратки истории, като използва подходящ „времеви речник“.
	<ul style="list-style-type: none"> • Съставя въпросителни изречения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Използва прости разширени изречения. • Конструира сложни изречения по нагледна и словесна основа.
	<ul style="list-style-type: none"> • Изразява това, което харесва, не харесва 	<ul style="list-style-type: none"> • Разбира разликата между дума и изречение
<i>Звукова култура</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Говори силно или тихо, бързо или бавно, ясно и отчетливо. 	<ul style="list-style-type: none"> • Произнася правилно думи с фонетични и с правоговорни особености. • Поставя правилно ударенията на използваните думи.
	<ul style="list-style-type: none"> • Изразява собствени мисли ясно и коректно. 	<ul style="list-style-type: none"> • Определя броя на звуковете в думата. • Определя звука в началото и в края на думата.
		<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава и използва информация, поставена на стените (имена, дати). • Разпознава и назовава графични знаци на някои печатни букви, свързани с наименованията на познати лица и предмети.
		<ul style="list-style-type: none"> • Контролира координацията на ръката и окото, за да развие фината моторика. • Демонстрира начални графични умения.
<i>Възприемане на литературно произведение</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Възприема гатанки, римушки, стихотворения, приказки. 	<ul style="list-style-type: none"> • Възприема кратки произведения от художествената литература. • Възприема познати произведения от художествената литература чрез пресъздаването им в театъра или в киното.

	<ul style="list-style-type: none"> • Определя ролята на героите от познати литературни произведения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Описва според основните моменти в произведението литературни герои. • Илюстрира съдържанието и героите от литературни произведения.
	<ul style="list-style-type: none"> • Задава въпроси, свързани с художествен текст. 	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава епизод от познато литературно произведение • Определя по илюстрации последователността в сюжета на литературно произведение.
	<ul style="list-style-type: none"> • Изразява отношението си към постъпките на даден герой. 	<ul style="list-style-type: none"> • Изразява отношението си към литературно произведение и към постъпките на героите от него. • Съотнася постъпките на герои от литературно произведение към собствения си опит.
<i>Пресъздаване на литературно произведение</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Казва наизуст стихчета, гатанки и римушки и преразказва по дадени опори кратка приказка. 	<ul style="list-style-type: none"> • Изпълнява изразително конкретен художествен текст • Участва с удоволствие в драматизиране на приказки и разкази.
	<ul style="list-style-type: none"> • Слуша и отговаря с все по-голямо внимание, разбира базов речник, разширява и развива все по-богат и адекватен речников запас чрез дейности, които насърчават интереса към думите. 	<ul style="list-style-type: none"> • Изразява чувства и емоции с думи.
	<ul style="list-style-type: none"> • Избира и играе роли на герои от познати литературни произведения. 	<ul style="list-style-type: none"> • Измисля игри по познати литературни произведения. • Преразказва приказка или разказ, като импровизира реплики и използва подходящи невербални средства за комуникация.
	<ul style="list-style-type: none"> • Използва езика, за да пресъздава роли и преживявания. • Създава истории. 	

4.2. Учебно съдържание по български език и литература за I клас

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Езиково обучение		
<i>Звуковете и буквите в българския език</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Открива звуковете в състава на думата. • Ориентира се в последователността на звуковете в думата. • Разграничава звук от буква. • Разграничава сричките в думата. • Разграничава гласни от съгласни звукове. • Разграничава съгласния звук <i>й</i> от гласния звук <i>и</i>. • Изговаря правилно звуковете в думите. • Познава печатните и ръкописните букви от българската азбука. • Разпознава малка и главна буква (печатни и ръкописни) • Пише графически правилно и четливо буквите и връзките между тях. • Пише правилно в думи <i>й, йо, ъо, иц, я, ю, дж, дз</i>. • Чете правилно думи в съответствие със звуковия им състав. • Познава реда на буквите в българската азбука. • Означава с букви звуковия състав и строеж на думите, без да пропуска букви. 	<ul style="list-style-type: none"> • звук • гласен и съгласен звук • буква • главна и малка буква • печатна и ръкописна буква • сричка • азбука
<i>Дума и изречение</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Различава дума от изречение. • Разбира лексикалното значение на думата. • Използва главна буква при писане на собствените имена. • Проверява правописа на думи чрез други думи. • Разбира смисловата цялост на изречението. • Свързва правилно думите в изречението. • Определя границите на изречението в текста. • Оформя графически правилно началото и края на изречението. • Разпознава препинателните знаци за край на изречение – точка, въпросителен и удивителен. 	<ul style="list-style-type: none"> • дума • изречение

<i>Текст и общуване</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава в потока на речта основните езикови и речеви единици (звук, дума, изречение, текст). • Усвоява механизъм на четене с разбиране. • Разграничава графичната и звуковата форма на думата като значеща единица. • Различава писмен от устен текст. • Ориентира се за участниците в речевата ситуация. • Прилага правилата за речева учтивост (поздрав, благодарност, молба). • Прави устен преразказ на кратък откъс от повествователен текст. • Включва се уместно в диалог по конкретна тема. • Пренася правилно части от думи. • Съчинява кратък писмен текст (от три-четири изречения) по серия картини. • Озаглавява текст. • Назовава различни видове общуване – езиково и неезиково, устно и писмено, електронно и неелектронно. • Разпознава средства за неезикова комуникация – жест, мимика, поза на тялото. 	<ul style="list-style-type: none"> • общуване • текст
Литературно обучение		
<i>Литературни и фолклорни текстове</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава приказка, разказ, стихотворение, гатанка. • Чете правилно и с разбиране малки по обем художествени или нехудожествени текстове. • Отговаря кратко на въпроси по съдържанието на изучавано произведение. • Преразказва устно достъпни за възрастта малки по обем разкази, кратки народни, преразказани (авторизирани) и авторски приказки. • Рецитира наизуст кратки стихотворения (например, „Аз съм българче“ от Ив. Вазов). • Разграничава стихотворна от нестихотворна реч. • Отгатва фолклорни и литературни гатанки, достъпни за възрастта. • Чете произведения от литературата за деца, посветени на: семейството, училищния живот, родината, игрите, празниците. • Ориентира се в случката в изучаваното литературно или фолклорно произведение. 	<ul style="list-style-type: none"> • приказка • разказ • стихотворение • гатанка
<i>Читателски интереси</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Споделя впечатления от изучавани или неизучавани цялостни произведения. 	<ul style="list-style-type: none"> • книга

	<ul style="list-style-type: none"> • Дава примери за благопожелания, свързани с празници и обичаи. • Чете кратки текстове от детски списания и енциклопедии, достъпна информация от интернет. • Ориентира се в оформлението на книгата (корици, страници, илюстрации). 	<ul style="list-style-type: none"> • страница • корица
--	---	--

4.3. Учебно съдържание по български език и литература за II клас

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Езиково обучение		
<i>Гласните и съгласните звукове в българския език</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Ориентира се за системните отношения в езика: звук-дума-изречение-текст. • Разграничава думите с ударение от думите без ударение. • Разграничава ударена от неударена гласна и знака за ударение. • Открива в корелативни двойки тесните и широките гласни звукове (а-ъ; е-и, о-у). • Познава начини за правописна проверка на гласни в неударени срички. • Изписва отделно предлози, съюзи, кратки форми на местоименията, отрицателна частица, възвратната частица <i>се</i>. • Пренася правилно многосрични думи. • Открива правописни особености на думи с: щ, ю, я, йо, бо, дз, дж. • Сравнява основните корелативни двойки съгласни звукове по признака звучност-беззвучност (б-п; в-ф; г-к; д-т; з-с; ж-ш, дж-ч; дз-ц). • Открива звуковата промяна на звучни съгласни пред беззвучните. • Познава начини за правописна проверка на звучни съгласни в края на думата и пред беззвучни. 	<ul style="list-style-type: none"> • ударена и неударена сричка • тесни и широки гласни • звучни и беззвучни съгласни
<i>Думата като част на речта</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава глагола като част на речта. • Разпознава числото на глагола. • Изговаря и пише правилно глаголи в първо лице, единствено и множествено число и в трето лице в множествено число в сегашно време. • Познава съществителното име като част на речта. 	<ul style="list-style-type: none"> • част на речта • глагол • съществително име • съществително собствено име

	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава съществителни собствени и съществителни нарицателни имена. • Определя вида, рода и числото на съществителното име. • Изговаря правилно съществителни имена в единствено число, при които в множествено число изпада гласен -ъ, - а. • Разпознава умалителни съществителни имена. • Разпознава прилагателното име като част на речта. • Разпознава рода и числото на прилагателното име. • Съгласува прилагателното и съществителното име по род и число. • Изговаря правилно прилагателни имена в мъжки род, при които в женски и среден род и в множествено число изпада гласен звук -ъ. • Пише правилно формите на прилагателните имена за мъжки, женски и среден род; за единствено и множествено число. • Употребява уместно глаголи, прилагателни и съществителни имена. 	<ul style="list-style-type: none"> • съществително нарицателно име • умалително съществително име • прилагателно име
<i>Думата като речникова единица</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Използва азбучен ред при работа с речник. • Обяснява лексикалното значение на думи от активния речник. • Търси думи с правописни особености в правописен речник. • Открива в речник думи с несъответствие между изговор и правопис. • Познава учебни речници. 	<ul style="list-style-type: none"> • азбучен ред • правописен речник
<i>Изречението като езикова единица</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава изречение от словосъчетание. • Отделя изреченията в текста, като означава началото и края им. • Разпознава съобщително и въпросително изречение. • Знае различни начини за образуване на въпросително изречение (с възходяща интонация, с въпросителна частица <i>ли</i>, с <i>нали</i>). • Преобразува съобщително във въпросително изречение и обратно. • Употребява уместно съобщителни и въпросителни изречения. • Употребява различни словоредни варианти на изречението. 	<ul style="list-style-type: none"> • словосъчетание • съобщително изречение • въпросително изречение
<i>Текст и общуване</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Осмисля ролите при общуващите - говорител и слушател; пишещ и четящ. • Разграничава пряко от непряко общуване. • Уместно употребява езикови средства според комуникативната ситуация. • Създава текстове на поздравителна картичка. 	<ul style="list-style-type: none"> • описание

	<ul style="list-style-type: none"> • Прилага правила за речева учтивост при изразяване на съгласие или несъгласие. • Озаглавява собствен и чужд текст. • Прави кратко писмено описание на наблюдаван предмет, животно, растение. • Съчинява устно приказка по предложена словесна опора: начало, аналогия, герой. • Съставя кратки съобщения. • Дава примери за общуване чрез различни средства, включително електронни. 	
Литературно обучение		
<i>Литературни и фолклорни текстове</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава изучавани или самостоятелно прочетени текстове като литературни или фолклорни произведения. • Открива значението на непознати думи в контекста на изучаваното произведение. • Разпознава баснята по осмиваните човешки недостатъци и поуката, свързана с тях. • Осмисля текста на народната песен като фолклорно произведение. • Ориентира се в последователността на епизодите в изучавано литературно и фолклорно произведение. • Открива повторението и изброяването като изразни средства в конкретно литературно и фолклорно произведение. • Коментира постъпките на героите от изучавано произведение. • Аргументира предпочитания към герои и епизоди. • Познава литературни и фолклорни произведения, посветени на България, приятелството, знанието, празниците. • Рецитира детски стихотворения от български автори (например, „Де е България“ от Ив. Вазов). 	<ul style="list-style-type: none"> • басня • народна песен • епизод • повторение • изброяване • литературен герой
<i>Читателски опит</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Отразява впечатленията си от самостоятелно прочетено произведение. • Доказва разбиране на въпроси по съдържанието на изучаваното литературно и фолклорно произведение. • Свързва тематиката на изучавани произведения с различни култури, бит, обичаи и традиции. • Дава идеи за разпределяне на ролите и за поведението на героите при сценичното представяне на изучавано произведение. • Прави разлики при четене на текст от хартиена страница и дисплей. 	<ul style="list-style-type: none"> • заглавие на книга

4.4. Учебно съдържание по български език и литература за III клас

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
Езиково обучение		
<i>Звуков състав на думата</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава ударена от неударена сричка. • Пише правилно буквите на гласните звукове със и без ударение и в крайна сричка на думата. • Прилага начини за проверка на правописа на гласни в неударени срички и на съгласни звукове в средата на думата. • Прави разлика между изговор и правопис на неударена гласна. • Пише правилно беззвучните съгласни <i>с</i> и <i>т</i> пред звучни съгласни в началото и в средата на думата. • Открива несъответствия между изговор и правопис на гласни и съгласни звукове. 	<ul style="list-style-type: none"> • група съгласни
<i>Строеж на думата</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Разграничава корена като най-важна значеща част на думата. • Разграничава представката като словообразуваща част на думата. • Разпознава сродни думи по общия им корен. • Открива правописни особености на сродни думи. • Пише правилно думи с представки. • Прави правописна проверка чрез сродни думи. 	<ul style="list-style-type: none"> • корен • представка • сродни думи
<i>Частии на речта - спомагателен глагол съм и лични местоимения</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава думата <i>съм</i> като спомагателен глагол. • Определя лице и число на глагола. • Разпознава личното местоимение като част на речта, която замества имена на лица и предмети. • Образува форми на лични местоимения. • Знае правописните особености на личните местоимения <i>аз, той</i>. • Употребява правилно лични местоимения и формите на личните местоимения за определяне на лицето на глаголите. • Използва учтивата форма на личното местоимение за 2 л., мн. ч. в съответствие с комуникативната ситуация. 	<ul style="list-style-type: none"> • спомагателен глагол съм • лично местоимение • степенувано прилагателно име

	<ul style="list-style-type: none"> • Познава значението на частиците за образуване на сравнителна и превъзходна степен на прилагателни имена. • Пише правилно степенувани прилагателни имена и прилагателни имена, които са с двойно (-нн-) в ж.р., в ср. р. и в мн.ч. 	
<i>Думата и речниковото ѝ значение</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Определя прякото и преносното значение на думата. • Употребява думи в пряко и преносно значение. • Разпознава синонимите като близки по значение думи. • Използва синоними за избягване на дразнещи повторения. • Разграничава синоними от сродни думи. • Подбира думи в съответствие с конкретен езиков контекст и комуникативна ситуация. 	<ul style="list-style-type: none"> • пряко значение • преносно значение • синоними
<i>Видове изречения по цел на изказване - възклицателни и подбудителни</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Определя изречението, с което се изразяват чувства, като възклицателно. • Разпознава подбудителните изречения за заповед, молба, съвет, забрана. • Разграничава подбудително от възклицателно изречение. • Преобразува подбудителни и възклицателни изречения. • Оформя пунктуационно правилно края на подбудителни и възклицателни изречения. • Употребява видове изречения в съответствие с комуникативната ситуация. 	<ul style="list-style-type: none"> • възклицателно изречение • подбудително изречение • удивителен знак
<i>Създаване на текстове</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Определя темата на текста. • Пише съчинение по зададената тема, като се придържа към нея. • Преразказва устно достъпен нехудожествен (научнопопулярен) текст. • Използва факти и идеи от нехудожествен (научнопопулярен) текст при писмен отговор на поставен въпрос. • Прави подробен писмен преразказ на кратък художествен повествователен текст. • Съчинява писмен текст по преживяна случка и по словесна опора (предложен литературен герой). • Прави поправка на съчинението по отношение на съдържанието и на езика, включително правописа. • Съставя лично писмо. 	<ul style="list-style-type: none"> • ключови думи • съчинение • преразказ • лично писмо • редактиране

Литературно обучение		
<i>Литературни и фолклорни текстове</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Участва в обсъждането на фрагменти от литературното произведение. • Съотнася заглавие към конкретен епизод. • Проследява взаимоотношенията между героите в изучавано произведение. • Съпоставя постъпките на героите и нравствените им качества. • Чете с разбиране и изразително текста на изучаваното произведение. • Открива епитета като изразно средство в изучавано произведение. • Разграничава епитета от прилагателното име. • Открива сравнението в изучавано произведение. • Открива нравствени ценности в пословици. 	<ul style="list-style-type: none"> • епитет • сравнение • пословица
<i>Особености на художествения текст</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Осмисля условния характер на художествения текст. • Разграничава художествен от нехудожествен текст. • Открива логически акценти в художествения текст. • Разпознава художественото описание в литературното произведение. • Открива описания на външен вид на герои, на обстановка, на пейзаж в художествен текст. • Разграничава художественото описание от повествованието в художествен текст. • Изразява предпочитания към художествени текстове, прочетени самостоятелно. • Интерпретира текста на литературни и фолклорни произведения чрез участие в групова и екипна дейност на игрови и сценични форми. 	<ul style="list-style-type: none"> • художествен текст • художествено описание • повествование
<i>Читателска култура</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава произведения, посветени на България, българския народ и българския език. • Рецитира стихотворения от български автори (например, „Обич“ от Дора Габе). • Илюстрира културния диалог между различни общности с примери от литературни и фолклорни произведения. • Дава примери за културното многообразие от самостоятелно прочетени текстове от детски списания, кратки енциклопедии, интернет. 	

4.5. Учебно съдържание по български език и литература за IV клас

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<i>Изговор и правопис на звукове и думи в българския език</i>	<ul style="list-style-type: none"> Разграничава твърди и меки съгласни звукове. Познава начини за отбелязване на меки съгласни звукове. Отбелязва мекост пред о, пред у, пред а. Изговаря книжовно меки съгласни. Изговаря книжовно думите без ударение. Пише отделно думите без свое ударение (кратки местоименни форми, частици, предлози, съюзи). 	<ul style="list-style-type: none"> твърди съгласни звукове меки съгласни звукове
<i>Словообразуване</i>	<ul style="list-style-type: none"> Познава сложните думи като образувани от два корена. Образува сложни думи по различни начини. Използва правилно сложни думи в речта си. Пише правилно сложни думи. 	<ul style="list-style-type: none"> сложна дума
<i>Частии на речта</i>	<ul style="list-style-type: none"> Разпознава пълен и кратък член на съществителното име от м. р., ед. ч. чрез проверка с личното местоимение <i>той</i>. Познава числителното име като част на речта. Разпознава видовете числителни имена - бройни и редни. Пише правилно числителните имена. Разграничава правилно глаголите в първо, второ и трето лице, единствено и множествено число. Прави разлика между изговора и правописа на окончанията <i>-а, -ат, -я, -ят</i> на глаголите за сегашно време. Определя сегашно, бъдеще и минало време на глагола. Употребява правилно формите на глаголите с окончание <i>-а, -я</i> или <i>-м</i> в първо лице единствено число. Открива примери за съвместната употреба на различните глаголни времена – сегашно, минало, бъдеще. Употребява правилно сегашно, бъдеще и минало време на глагола. Употребява правилно частите на речта. 	<ul style="list-style-type: none"> определителен член числително име числително бройно име числително редно име време на глагола

<p><i>Думи с противоположно значение</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава антонимите като думи с противоположно значение. • Определя значението на антонимите в езиковия контекст. • Разпознава антонимни отношения между думи. • Разграничава синоними от антоними. • Употребява уместно в речта си антоними. • Прави справка за речниковото значение на думи в тълковен речник (включително и електронен). 	<ul style="list-style-type: none"> • антоними
<p><i>Изреченията по състав</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава сказуемото като основа на изречението. • Познава простото изречение като вид изречение по състав. • Ориентира се за простото изречение в състава на сложно по броя на сказуемите. • Разграничава съюзно и безсъюзно свързване на прости изречения в сложно. • Прилага пунктуационни правила за отделяне на простите изречения в състава на сложното. • Преобразува простите изречения в сложни и обратно. • Разпознава графически пряка от непряка реч. • Преобразува пряка в непряка реч. 	<ul style="list-style-type: none"> • сказуемо • просто изречение
<p><i>Текст и общуване</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Прави изказване по зададена тема, като се ориентира в комуникативноречевата ситуация. • Прави устен преразказ на текст, като предава накратко и последователно съдържанието му. • Разказва устно по картина от художник. • Отговаря писмено на поставен въпрос към художествен или нехудожествен текст като посочва аргументи от текста. • Съчинява текст по аналогия и по словесна опора (две думи). • Прилага различни начини за поправка (редактиране) на текст – чрез заместване, добавяне, съкращаване, разместване. • Употребява правилно букви и цифри при писане на кратки електронни съобщения и писма. 	<ul style="list-style-type: none"> • съчинение по аналогия • редактиране
<p>Литературно обучение</p>		

<i>Литературни и фолклорни текстове</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава диалог и монолог в художествен текст. • Открива връзките между мотивите и действията на героите. • Разпознава легендата като жанр. 	<ul style="list-style-type: none"> • диалог • монолог • легенда
<i>Особености на художествено произведение</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Открива взаимовръзката между епизодите в развитието на действието в изучавано произведение. • Разграничава автора на литературно произведение от неговия герой. • Познава съдържанието на значими произведения на класиката и съвременната литература за деца и на фолклора, посветени на България, българския народ и българския език, приятелството, знанието. • Сравнява случки и герои в литературни и/или фолклорни произведения. • Открива олицетворение в художествен текст. 	<ul style="list-style-type: none"> • автор • олицетворение
<i>Културна осъзнатост</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава произведения от детската литература, свързана с културното многообразие и нравствените добродетели на българския народ. • Открива основни белези на националната си идентичност в самостоятелно прочетени художествени произведения. • Изразява предпочитания към автори и заглавия на литературни и фолклорни произведения на различни култури. 	

4.6. Учебно съдържание по български език и литература за V клас

4.6.1. Български език

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<i>1. Езикът – средство за общуване</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава строежа на езика (звукове/букви, думи, изречения, текст). • Ориентира се в ситуацията на общуване, определяйки целта, предмета, участниците и условията на общуване включително и при електронно общуване. 	<ul style="list-style-type: none"> • речева ситуация – цел, предмет, участници, условия
<i>2. Официално и неофициално общуване</i>	<ul style="list-style-type: none"> • Проявява адекватно речево поведение в публично общуване. • Използва уместно формулите на речевия етикет включително и при електронно общуване. 	<ul style="list-style-type: none"> • официално и неофициално общуване

	<ul style="list-style-type: none"> • Поставя логическо ударение на подходящо място. 	<ul style="list-style-type: none"> • речев етикет • логическо ударение
3. Текстът в общуването. Строеж на текста	<ul style="list-style-type: none"> • Осмисля текста като средство за общуване. • Умее да извлича информация от текст. • Може да определя темата, подтемите (микротемите), ключовите думи и абзаците в текста. 	<ul style="list-style-type: none"> • тема на текста • подтеми в текста • ключови думи в текста • абзац
4. Повествованието, описанието и разсъждението в текста	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава повествованието, описанието и разсъждението в текста. • Възприема, осмисля и обработва информация от описателен текст, от повествователен текст и от текст разсъждение. 	
5. Речниково и граматично значение на думата	<ul style="list-style-type: none"> • Осмисля думата като единство от речниково и граматично значение. • Правилно и целесъобразно използва многозначните думи според конкретния контекст. • Уместно употребява думи в прякото и в преносното им значение. • Умее да работи с тълковен речник, речник на чуждите думи. 	<ul style="list-style-type: none"> • граматично значение • многозначност на думата • контекст
6. Видове думи според речниковото им значение и звуковия им състав	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава омоними. • Уместно използва в речта си синоними и антоними. • Коментира употребата на синоними, антоними и омоними в текст. • Умее да работи със синонимен речник, с речник на антонимите. 	<ul style="list-style-type: none"> • омоними
7. Правопис и правоговор на думата в зависимост от нейния морфемен строеж	<ul style="list-style-type: none"> • Определя, правилно изговаря и пише морфемите в думата. • Прави морфемен анализ. • Умее да работи с правописен и с правоговорен речник. 	<ul style="list-style-type: none"> • морфема • словообразователни морфеми и формообразователни морфеми • морфемен анализ

<p>8. Звукови промени. Подвижно Ъ. Непостоянно Ъ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Правилно пише и изговаря думи с неударени гласни звукове, със струпване на съгласни звукове. • Правилно изговаря и пише думи с непостоянно Ъ, с подвижно Ъ. • Правилно изговаря и пише често употребявани думи и думи от терминологичната лексика. 	<ul style="list-style-type: none"> • подвижно Ъ • непостоянно Ъ
<p>9. Изменяеми части на речта. Местоимение</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава изменяемите части на речта. • Прави морфологичен анализ на съществително име, на прилагателно име, на числително име, на глагол. • Правилно пише и изговаря частите на речта. • Разпознава местоименията като заместващи и свързващи думи в изречението и в текста. 	<ul style="list-style-type: none"> • изменяеми части на речта • морфологичен анализ
<p>10. Лично местоимение. Възвратно лично местоимение</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава личното и възвратно личното местоимение и определя граматичните им признаци. • Правилно използва формите на личното и на възвратно личното местоимение. 	<ul style="list-style-type: none"> • възвратно лично местоимение
<p>11. Притежателно местоимение. Възвратно притежателно местоимение</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава притежателното местоимение и възвратно притежателното местоимение и определя граматичните им признаци. • Използва местоименията като заместващи и свързващи думи; правилно ги изговаря и пише. • Правилно употребява в речта си притежателното местоимение и възвратно притежателното местоимение. 	<ul style="list-style-type: none"> • притежателно местоимение • възвратно притежателно местоимение
<p>12. Време на глагола. Минало свършено време. Минало несвършено време.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава основната форма и спрежението на глагола. • Разпознава и правилно образува формите на минало свършено и на минало несвършено време. • Целесъобразно използва и съвместно употребява минало свършено и минало несвършено време при създаване на свой текст. • Употребява правилно и уместно глаголните времена (сегашно време, минало свършено време, минало несвършено време и бъдеще време). 	<ul style="list-style-type: none"> • основна форма на глагола • спрежение на глагола • минало свършено време • минало несвършено време

<p>13. <i>Нелични глаголни форми (причастия). Употреба на минало свършено и минало несвършено деятелно причастие в текста.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава неличните глаголни форми в текст. • Разпознава и образува минало свършено и минало несвършено деятелно причастие. • Спазва особеностите в правописа и в правоговора на минало свършено и минало несвършено деятелно причастие. • Употребява правилно и уместно минало свършено и минало несвършено деятелно причастие в текст. 	<ul style="list-style-type: none"> • нелични глаголни форми (причастия) • минало свършено деятелно причастие • минало несвършено деятелно причастие
<p>14. <i>Неизменяеми части на речта. Наречие. Предлог</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава наречието и предлога в изречението. • Правилно и уместно употребява наречието и предлога в речевата практика. • Прилага правописните и правоговорните правила при употреба на наречие и предлог. 	<ul style="list-style-type: none"> • неизменяеми части на речта • наречие • предлог
<p>15. <i>Главни части в простото изречение</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Открива подлога и сказуемото в изречението. • Умее да изразява подлога с различни части на речта – съществително име, прилагателно име, числително име, местоимение. • Прилага правилото за членуване на подлога в изречението в писмен текст, който създава. 	
<p>16. <i>Второстепенни части в простото изречение</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава и осмисля функциите на допълнението, обстоятелственото пояснение и определението като второстепенни части в простото изречение, владее употребата им. • Прилага правилото за членуване на второстепенните части в изречението в писмен текст, който създава. • Прави синтактичен анализ на просто изречение. 	<ul style="list-style-type: none"> • допълнение • обстоятелствено пояснение • определение • синтактичен анализ

4.6.2. Литература

Теми	Компетентности като очаквани резултати от обучението	Нови понятия
<p>I. <i>Митологичен модел за света</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Различава характерни особености на митологичния модел за света. • Познава значението на понятието мит и разпознава негови характерни черти. 	<ul style="list-style-type: none"> • МИТ

<p><i>I.1. Древногръцки мит за произхода на боговете (преразказан от Петър Кърджилов)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Идентифицира в древногръцки мит за произхода на боговете подобията, разликите и конфликтите между боговете и хората. • Различава основни персонажи и характерни особености на пространството и времето в древногръцки мит за произхода на боговете. • Намира и извлича информация от древногръцки мит за произхода на света/на боговете с оглед на конкретна изследователска задача. 	
<p><i>I.2. Библейски разказ за Началото на света (преразказан или откъс от „Битие“)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Идентифицира в библейски разказ за Началото на света подобията и разликите между Бог и човека. • Различава основни персонажи и характерни особености на пространството и времето в библейски разказ за Началото на света. • Намира и извлича информация от библейски разказ за Началото на света с оглед на конкретна изследователска задача. 	
<p><i>II. Фолклорен модел за света</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Различава основни ценности и норми на традиционната общност, свързани с опозицията свое – чуждо. • Съпоставя отношенията между човека и традиционната общност със своя опит. • Различава характерни особености на фолклорния модел за света. 	
<p><i>II.1. „Господ и дяволът правят света“</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава жанрови характеристики на легендата „Господ и дяволът правят света“. • Тълкува легендата „Господ и дяволът правят света“ съобразно конкретните проявления на жанра. • Съпоставя библейския разказ за Началото на света и легендата „Господ и дяволът правят света“ и обяснява сходства и разлики помежду им. • Определя в „Господ и дяволът правят света“ проблеми и конфликти, специфични за фолклорния модел за света, съпоставя ги с личния си опит и обосновава позиция по тях. 	
<p><i>II.2. „Тримата братя и златната ябълка“</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Познава значението на понятието вълшебна (фолклорна) приказка и разпознава нейни жанрови характеристики, проявени в „Тримата братя и златната ябълка“. • Тълкува приказката „Тримата братя и златната ябълка“ съобразно конкретните проявления на жанра. 	<ul style="list-style-type: none"> • вълшебна (фолклорна) приказка • сюжет

	<ul style="list-style-type: none"> • Определя в „Тримата братя и златната ябълка“ проблеми и конфликти, специфични за фолклорния модел за света, съпоставя ги с личния си опит и обосновава позиция по тях. • Познава значението на понятието сюжет. • Оценява завършека на приказката „Тримата братя и златната ябълка“ във връзка с нейния сюжет. 	
II.3. „Златното момиче“	<ul style="list-style-type: none"> • Различава характерни особености на пространството и времето в приказката „Златното момиче“. • Различава в приказните опозиционни двойки герои от приказката „Златното момиче“ различни аспекти на фолклорния образ на човека. • Тълкува приказката „Златното момиче“ съобразно конкретните проявления на жанра. • Определя в „Златното момиче“ проблеми и конфликти, специфични за фолклорния модел за света, съпоставя ги с личния си опит и обосновава позиция по тях. 	<ul style="list-style-type: none"> • приказни опозиционни двойки герои
II.4. „Троица братя града градяха“	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава жанрови характеристики на народна песен, проявени в „Троица братя града градяха“. • Тълкува народната песен „Троица братя града градяха“ съобразно конкретните проявления на жанра. • Определя в „Троица братя града градяха“ проблеми и конфликти, специфични за фолклорния модел за света, съпоставя ги с личния си опит и обосновава позиция по тях. 	
II.5. Фолклорен/традиционен календар	<ul style="list-style-type: none"> • Познава значението на понятието ритуал и на различаването делник – празник за фолклорната общност. • Познава основни празници от фолклорния/традиционния календар: Коледа, Великден, Пасха, Курбан байрам, Гергьовден • Самостоятелно подбира четива и използва различни информационни източници, за да изпълни конкретна изследователска задача. 	<ul style="list-style-type: none"> • ритуал
III. Различни разкази за човека и света III.1 „Хайдути“ (Хр. Ботев)	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава основни ценности и норми на традиционната общност и разбира тяхната трансформация в „Хайдути“. • Различава основни герои в „Хайдути“ и тълкува постъпките им, съотнасяйки ги с основни ценности и норми на традиционната общност, както и с личния си опит. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Разпознава образи на народната песен, изградени в „Хайдути“. • Различава характерни особености на пространството и времето в „Хайдути“. 	
<p>III.2. „Легенда за рома“ (откъсът с легендата от приказката, преразказана от Михаил Георгиев)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Различава основни герои и характерни особености на пространството и времето в „Легенда за рома“. • Тълкува „Легенда за рома“ съобразно конкретните проявления на жанра. • Определя в „Легенда за рома“ проблеми и конфликти, специфични за фолклорния модел за света, съпоставя ги с личния си опит и обосновава позиция по тях. 	
<p>III.3. „Главатарят, който искал да плени месечината“</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Обяснява значението на сюжета в приказката „Главатарят, който искал да плени месечината“. • Тълкува приказката „Главатарят, който искал да плени месечината“ съобразно конкретните проявления на жанра. • Определя в „Главатарят, който искал да плени месечината“ проблеми и конфликти, специфични за фолклорния модел за света, съпоставя ги с личния си опит и обосновава позиция по тях. 	
<p>III.4. „Котаракът Наставник, или Котаракът в чизми“ (Ш. Перо)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Различава основни герои и характерни особености на пространството и времето в приказката „Котаракът Наставник, или Котаракът в чизми“. • Обяснява значението на сюжета в приказката „Котаракът Наставник, или Котаракът в чизми“. • Тълкува приказката „Котаракът Наставник, или Котаракът в чизми“ съобразно конкретните проявления на жанра. • Различава в приказката „Котаракът Наставник, или Котаракът в чизми“ приписване на специфично човешки характеристики на животно и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста. 	
<p>III.5. „Грозното патенце“ (Х. Кр. Андерсен)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Различава основни герои и характерни особености на пространството и времето в приказката „Грозното патенце“. • Тълкува приказката „Грозното патенце“ съобразно конкретните проявления на жанра. • Оценява завършека на приказката „Грозното патенце“ във връзка с нейния сюжет и с личния си опит. 	

	<ul style="list-style-type: none"> • Различава в приказката „Грозното патенце“ приписване на специфично човешки характеристики на животно и обяснява значението им за изграждането на смисъла на текста. 	
<p><i>III.6. Из „Похитителят на мълнии“ (Рик Риърдън): избрани откъси от X глава</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Различава в откъси от „Похитителят на мълнии“ характерни особености на вълшебната приказка и обяснява отношения между героите на творбата. • Съпоставя откъси от „Похитителят на мълнии“ с древногръцки мит, с „Тримата братя и златната ябълка“ и/или с „Котаракът Наставник, или Котаракът в чизми“, обяснява сходствата и различията между сюжетите им и оценява значението им за културното многообразие. 	

5. Оценяване

Оценяването на ученическите постижения по български език и литература е системен процес, който отчита индивидуалните и възрастовите особености на децата и учениците.

Оценяването на децата в детската градина се основава на информацията за езиковото развитие на децата, събрана в резултат на системно наблюдение на изявата на децата и отразяване на доказателствата за тяхното развитие чрез снимки, видео и аудио записи. Обективността на оценката се гарантира чрез използване на различни инструменти:

- профил при постъпването – съдържа информация за развитието на детето до постъпването му в групата, подбрана съвместно от родителите и децата;
- портфолио – систематизира творби на детето, чрез които се проследява развитието му през съответната година;
- регистър за развитието на детето – отразява развитието на детето по четирите глобални теми и се споделя при индивидуална среща с родителите два пъти годишно.

Проследяването на напредъка на всеки ученик в училище се основава на писмени и устни форми на проверка, които се прилагат в съответствие с концепцията за формиращото оценяване. На основата на диагностиката за входното ниво на езиковите и на литературните компетентности на учениците се планира работата за компенсиране на констатирани проблеми в езиковото и литературното им развитие. Самостоятелни писмени работи на учениците се оценяват след коментар на типичните за класа грешки, като оценката се извършва по предварително установени и обсъдени с учениците критерии.

Оценяването в началния етап е съобразено с политиката за оценяване на учениците в Европейските училища (Ref: 2011-01-D-61-en-4 Assessment Policy in the European Schools).

За оценяване степента на изпълнение на целите на обучението по български език и литература в областта на слушането и разбирането, четенето с разбиране, говоренето, писането и лингвистичното развитие се прилага следната оценъчна скала:

- +++++ образователните цели са напълно постигнати;
- ++++ образователните цели са почти напълно постигнати;
- +++ образователните цели са частично постигнати;
- ++ постигнати са няколко от образователните цели;
- + образователните цели все още не са постигнати.

Резултатите от оценяването на учениците от началния образователен етап се отразяват в училищен доклад, като се прилагат различни инструменти. (Cf. 2013-09-D-38-en-5 Assessment tools for the Primary Cycle of the European Schools including the final version of the School Report)

5.1. Дескриптори за оценка на постигнатото по български език и литература в края на началния цикъл

По-високото ниво винаги включва компетентностите, описани на по-ниските нива.

НИВО	+	++	+++	++++	+++++
СЪДЪРЖАТЕЛНИ ОБЛАСТИ	Образователните цели все още не са постигнати	Постигнати са няколко от образователните цели	Образователните цели са частично постигнати	Образователните цели са почти напълно постигнати	Образователните цели са напълно постигнати
	Ученикът...	Ученикът...	Ученикът...	Ученикът...	Ученикът...
Слушане и разбиране	<p>а. разбира в частност кратки изявления, речи и аргументи.</p> <p>б. слуша факти и мнения, без да прави разлика между тях.</p> <p>в. преразказва без контекст и разграничаване.</p>	<p>а. разбира кратки изявления, речи и аргументи и намира информация.</p> <p>б. разбира, че има информация и мнения.</p> <p>в. възпроизвежда / преразказва само частично това, което е слушал.</p>	<p>а. разбира изявления, речи и аргументи и намира информация.</p> <p>б. разграничава фактите от мненията (обективни от субективни).</p> <p>в. възпроизвежда / преразказва това, което е слушал.</p>	<p>а. прави разлика между важната и по-маловажната информация.</p> <p>б. разграничава фактите от мненията (обективни от субективни) и създава контекст.</p> <p>в. интерпретира това, което той/тя е слушал/а.</p>	<p>а. прави разлика между важната и по-маловажната информация и отбелязва в собствените си думи, докато слуша и обобщава.</p> <p>б. обработва и преосмисля информация, мнение, а не очевидни факти.</p> <p>в. тълкува това, което е слушал, и може да се позовава на него в различни ситуации.</p>

<p>Говорене</p>	<p>а. реагира и отговаря неподходящо на това, което е било изслушано.</p> <p>б. изпитва трудности да изразява мнение в конкретна ситуация.</p> <p>в. трудно изразява собствено мнение в разговор.</p> <p>г. чете подготвен текст, когато прави презентация.</p> <p>д. играе много проста роля с</p>	<p>а. понякога реагира и отговаря неподходящо на това, което е било изслушано.</p> <p>б. изразява себе си непълно в конкретната ситуация.</p> <p>в. използва основни правила на разговора, изразява собственото си мнение, използвайки прости аргументи.</p> <p>г. чете подготвен текст и понякога говори свободно, когато прави презентация.</p>	<p>а. реагира адекватно на това, което е било изслушано.</p> <p>б. изразява себе си изчерпателно в конкретната ситуация.</p> <p>в. използва по подходящ начин общите правила на разговора, изразява своето собствено мнение.</p> <p>г. представя дадена тема чрез логическо подреждане на точките, като използва адекватна</p>	<p>а. реагира и отговаря съобразно действителния контекст и като взема предвид посланията/становищата на различни лица.</p> <p>б. изразява себе си в конкретната ситуация свободно, ясно, изчерпателно и в сложен езиков код.</p> <p>в. използва по подходящ начин общите правила на разговора, изразява собственото си мнение и отразява мнението на другите.</p> <p>г. представя дадена тема ефективно, отговаря на конкретни изисквания в ситуацията, подрежда логически точките и използва гъвкаво подходяща</p>	<p>а. реагира, отговаря и допринася/насърчава разговора, като се свързва с действителния контекст и като има предвид посланията/становищата на различни лица.</p> <p>б. изразява себе си свободно, ясно и изчерпателно в сложен езиков код чрез адаптиране на речта към конкретната ситуация.</p> <p>в. използва по подходящ начин общите правила на разговора, изразява собственото си мнение, обосновава го с подробности и примери и прави конструктивни предложения/дава стимулиращ принос.</p> <p>г. представя дадена тема ефективно, отговаря точно на конкретни изисквания в</p>
------------------------	---	---	--	--	---

	подкрепа и в ограничен текст.	д. играе проста роля с ограничен текст.	терминология и почти адекватни граматически структури. д. играе по-сложни роли, като използва адекватен език, интонация и телесно изразяване.	терминология и граматични структури. д. играе сложни роли чрез импровизация и използване на адекватен език, интонация и телесно изразяване.	ситуацията, последователно подрежда точките логически и използва гъвкаво разработена терминология и граматични структури и използва правилна интонация и изразения на лицето. д. играе основни роли, импровизира чрез изследване на различни ситуации и перспективи, като използва подходящата интонация и телесни изрази.
Четене и разбиране	а. чете кратки текстове без да ги владее. б. разбира това, което чете в прости текстове, като получава обяснение.	а. чете най-вече по плавен начин с подходяща интонация. б. разбира същността на текстовете.	а. чете свободно и следва структурата на изреченията с подходяща интонация. б. чете и разбира различни текстове, написани в различни формати.	а. чете свободно с подходяща интонация и очаква непрекъснатостта на текста. б. търси информация автономно чрез различни писмени източници.	а. чете свободно с подходяща интонация, очаква непрекъснатостта на текста и разбира текста напълно в неговия контекст. б. търси информация автономно чрез

	<p>в. нуждае се от подкрепа намиране на ключова информация.</p> <p>г. тълкува по прост начин само части от текста.</p> <p>д. нуждае се от подкрепа за разпознаване на различни видове текстове – литературни и нелитературни, непрекъснати.</p> <p>е. нуждае се от подкрепа, за да адаптира стила си на четене.</p>	<p>в. намира ключовата информация с помощ от време на време и/или допълнително време.</p> <p>г. тълкува текста по прост начин.</p> <p>д. разпознава различни видове текстове – литературни и нелитературни, непрекъснати и прекъснати.</p> <p>е. адаптира стила си на четене, когато е помолен за цел и ситуация в контекста на класа.</p>	<p>в. разбира значението на текста и избира ключова информация.</p> <p>г. тълкува текста и съобщава значението му.</p> <p>д. идентифицира се чрез обозначаване на различните видове текстове — литературни и нелитературни, непрекъснати и прекъснати.</p> <p>е. адаптира стила на четене към целта и ситуацията в контекста на класа.</p>	<p>в. разбира текста, както и имплицитното значение на текста.</p> <p>г. обяснява значението на текста и развива собствено отношение.</p> <p>д. сравнява различни видове текстове – литературни и нелитературни, непрекъснати и прекъснати.</p> <p>е. адаптира стила на четене към целта и ситуацията, когато се обръща към избрана аудитория.</p>	<p>различни писмени източници и прави връзки между тях по дадена тема.</p> <p>в. разбира имплицитното значение на текста и го обяснява ясно на другите.</p> <p>г. обяснява значението на текста, развива собствено отношение и поставя под въпрос контекста.</p> <p>д. използва автономно различни видове текст за собствените си лични нужди.</p> <p>е. адаптира стила на четене независимо към целта и ситуацията,</p>
--	---	--	--	--	--

					когато се обръща към различни аудитории.
Писане	<p>а. пише прост, четлив текст с подкрепа.</p> <p>б. пише прости текстове с помощта на цифрови инструменти и подкрепа.</p> <p>в. прилага няколко правила на правописа с грешки и ги коригира със съвети и помощ, нуждае се от повече време, за да завърши писмените задачи.</p> <p>г. структурира прост текст с насоки.</p>	<p>а. пише прост текст по четлив начин.</p> <p>б. пише прости текстове с помощта на цифрови инструменти.</p> <p>в. прилага основни правила на правописа, прави грешки и ги поправя под ръководство, в рамките на достатъчно време.</p> <p>г. пише прост текст, следвайки дадена структура.</p>	<p>а. пише плавен текст по четлив начин.</p> <p>б. пише текстове с помощта на цифрови инструменти.</p> <p>в. прави корекции чрез използване на правописни правила и в подходящ срок.</p> <p>г. планира и пише текст, следвайки дадена структура.</p> <p>д. пише разбираем текст към адресираната аудитория в зададен формат, като</p>	<p>а. пише самостоятелно четлив, плавен и интересен текст.</p> <p>б. пише различни текстове, като използва самостоятелно цифрови инструменти.</p> <p>в. използва правописа автономно, прави корекции и използва пунктуационни правила.</p> <p>г. планира, структурира и преработва текста, като използва първоначални проектни техники (прави бележки, мисловни карти и т.н.).</p>	<p>а. пише самостоятелно четлив, плавен и много интересен текст.</p> <p>б. пише интересни текстове, като използва самостоятелно различни цифрови инструменти.</p> <p>в. използва правописа, включително правилата за пунктуация, точно и автономно.</p> <p>г. планира, структурира и редактира текста автономно, като използва различни първоначални проектни техники (прави бележки, мисловни карти и т.н.).</p>

	<p>д. пише почти разбираем кратък текст, като използва прост речник и малко стилистични ресурси с подкрепа.</p> <p>е. преглежда текстовете си с подкрепата на учител или избрани партньори за обучение.</p>	<p>д. пише кратък и разбираем текст, като използва прост речник и малко стилистични ресурси.</p> <p>е. преглежда текстовете си в сътрудничество с партньори в обучението и включва някои съвети.</p>	<p>използва адекватен речников запас и подходящи стилистични ресурси.</p> <p>е. прави преглед на текста в сътрудничество с партньорите в обучението, като използва критерии, интегрира обратната информация и съветите.</p>	<p>д. пише текстове в различни формати за адресирана аудитория, като използва адекватни стилистични ресурси по отношение на подходящото време и перспектива.</p> <p>е. прави преглед на текста в сътрудничество с партньорите в обучението и разработва текста, като използва критерии, интегрира обратната връзка, съветите и допълнителните идеи; дава конструктивна обратна връзка към текстовете на своите партньори в обучението.</p>	<p>д. пише самостоятелно разработени текстове в различни формати за различните адресирани аудитории, като използва широк спектър от стилистични ресурси по отношение на подходящото време и перспектива.</p> <p>е. разработва текста самостоятелно или в сътрудничество с партньори в обучението, като използва критерии; допринася конструктивно за разработването на текстовете на своите партньори в обучението.</p>
Лингвистично развитие	а. разграничава трудно гласните от съгласните звукове.	а. разпознава широките и тесните гласни в неударена сричка, но допуска	а. прави проверка на правописа на широките и тесните гласни в неударена	а. разграничава широките и тесните гласни в неударена сричка.	а. пише правилно широките и тесните гласни в неударена сричка.

	<p>б. разграничава трудно звучните от беззвучните съгласни.</p> <p>в. допуска грешки при писане на думи, в които има разлика между броя на звуковете и буквите.</p> <p>г. среща трудности при писане на думи без собствено ударение.</p> <p>д. трудно разграничава звуковата от смисловата страна на думата.</p> <p>е. допуска грешки при разпознаването на някои от видовете изречения по цел на изказване.</p>	<p>грешки при писането им под диктовка.</p> <p>б. разграничава корелативни двойки по признака звучност беззвучност.</p> <p>в. открива правописни особености в думи с я, ю я, ъо, йо, дж, дз, щ г. разграничава ударена и неударена гласна и знака за ударение.</p> <p>д. определя значението на думата в определен контекст.</p> <p>е. определя правилно видовете изречения по цел на изказване.</p> <p>ж. разпознава съществителното име, прилагателното</p>	<p>сричка чрез други форми на думата.</p> <p>б. разграничава звучните и беззвучните съгласни и различията в правописа им в зависимост от фонетичните позиции.</p> <p>в. отбелязва при писане мекостта на съгласните с буквите – ю, -я след съгласен звук и буквата – ь в съчетание с гласната – о.</p> <p>г. разграничава на практическо равнище думите със собствено ударение и без собствено ударение.</p> <p>д. разграничава еднозначни и многозначни думи.</p>	<p>б. разграничава звучните и беззвучните съгласни в различни фонетични позиции.</p> <p>в. разпознава твърдите и меките съгласни и отбелязва мекостта на съгласните.</p> <p>г. пише разделно думите без собствено ударение от тези с ударение.</p> <p>д. разпознава многозначни думи в различен контекст.</p> <p>е. преобразува различни по цел на изказване и по състав изречения от един вид в друг в зададена комуникативната ситуация.</p>	<p>б. пише правилно звучните и беззвучните съгласни в различни фонетични позиции.</p> <p>в. пише правилно твърдите и меките съгласни, като отбелязва правилно мекостта на съгласните.</p> <p>г. пише разделно думите без собствено ударение от тези с ударение.</p> <p>д. показва многозначността на дума чрез употреба в различен контекст.</p> <p>е. използва различни по цел на изказване и по състав изречения, като може да ги преобразува в зависимост от комуникативната ситуация.</p> <p>ж. употребява правилно</p>
--	--	---	--	--	---

	<p>ж. допуска грешки при разграничаване на частите на речта.</p> <p>з. допуска грешки при разделянето на думите на срички .</p> <p>и. трудно се ориентира в структурата на текста.</p>	<p>име, числителното име и глагола като части на речта.</p> <p>з. разделя правилно думите на срички.</p> <p>и. ориентира се за вида и структурата на текста.</p>	<p>е. употребява уместно различни видове изречения – по цел и по състав.</p> <p>ж. определя правилно граматичните категории на съществителните, прилагателните имена (род, число) и на глаголите (лице, число и време).</p> <p>з. разграничава корена като словообразувачи части на думата и пише правилно степенуваните прилагателни имена.</p> <p>и. определя речевата ситуация в текста - тема, подтеми, ключови думи и абзаци.</p>	<p>ж. определя частите на речта, като прави морфологичен разбор.</p> <p>з. разграничава словообразувачи и формообразувачи морфемаи.</p> <p>и. разбира структурата на текста като цялост – тема, подтема, ключови думи, абзаци и участници.</p>	<p>частите на речта, като прави морфологичен разбор.</p> <p>з. разграничава и определя правилно словообразувачи и формообразувачи морфемаи.</p> <p>и. разбира структурата на текста като цялост – тема, подтема, ключови думи, абзац, предмет, цели, условия и участници.</p>
--	--	--	--	--	---

6. Приложения

6.1. Примерни дейности за придобиване на ключовите компетентности и междупредметни връзки

Ключови компетентности	Примерни дейности и междупредметни връзки I клас	Примерни дейности и междупредметни връзки II клас	Примерни дейности и междупредметни връзки III клас	Примерни дейности и междупредметни връзки IV клас	Примерни дейности и междупредметни връзки V клас
Компетентности в областта на българския език	<ul style="list-style-type: none"> нагледно представяне на звуково-буквения състав на думите; изписване на буквите и връзките между тях - четливо и красиво; преписване на букви, думи, изречения, текст; писане под диктовка на букви, думи, изречения, текст; поправяне (с помощта на учителя) на допуснати в диктовка правописни грешки; поправяне (с помощта на учителя) на грешки при оформянето на изречението - главна буква в началото и препинателен знак в края; съставяне на съобщителни и въпросителни изречения по схеми; обясняване (с помощта на учителя или в контекст) на лексикалното значение на дума; 	<ul style="list-style-type: none"> преписване на изречения, текст; писане под диктовка на изречения, текст; трансформиране на изречения; звуков анализ на думата; писане на гласните звукове в неударена сричка; проверка на правописа на гласни звукове в различна фонетична позиция (неударена гласна и в краесловие); изписване на думи, при които има несъответствие между броя на буквите и звуковете; образуване на умалителни съществителни; преобразуване на съобщително изречение във въпросително изречение и обратно; разграничаване на езиковите знакове (дума, изречение) от неезиковите знакове 	<ul style="list-style-type: none"> участие в игри за откриване корена и представката в състава на думата; образуване на нови думи с помощта на морфеми; озаглавява епизодите в развитието на действието в изучавано литературно и фолклорно произведение; изготвяне на схеми за възклицателни и подбудителни изречения; редактиране на текст чрез замяна с лични местоимения при дразнещи повторения; подбор и подреждане на информация. 	<ul style="list-style-type: none"> съставяне на прости и сложни изречения по схеми; разграничаване на сложно от просто изречение чрез посочване на глаголите в тях; участие в дидактически игри за откриване мекостта на съгласните с буквите – ю, - я след съгласен звук и с буквата – б в съчетание с о; прилагане на начини за проверка на правописа на думи с -ър , -ръ; -ъл, -лъ; -стн,- здн, -ств. откриване на числителни имена в различни по вид и жанр текстове; търсене на думи в тълковен речник, включително и в електронен вид; съпоставяне на думи и изрази с противоположно значение; свързване на простите изречения в състава на сложното безсъюзно или 	<ul style="list-style-type: none"> разпознава елементите на речевата ситуация; различава неофициално и официално общуване; прилага формулите на речевия етикет за представяне и самопредставяне; прилага правоговорните, правописните и пунктуационните правила; разбира текст при слушане и при четене с определена комуникативна цел; разчита изображения на света и човека в различни като културен произход и жанр текстове – с обяснения на жанрово специфичната им структура и с тълкуване на езиково специфичните им послания; създава план на текст, отговор на въпрос по житейски проблем, трансформиращ преразка, разказ по въображение, разказ по

	<ul style="list-style-type: none"> описване на наблюдаван предмет, играчка и др.; участие в драматизация на литературни и фолклорни произведения. 	<p>(знаците за паркиране, за пресичане на пешеходна пътека, за светофар);</p> <ul style="list-style-type: none"> изразително четене на художествен текст. 		<p>чрез съюзни връзки и, но, че и др.</p> <ul style="list-style-type: none"> изпълнява упражнения за съвместна употреба на глаголни времена (сегашно, минало и бъдеще); използва езикови и неезикови средства в комуникативна ситуация; задава въпроси по съдържанието на изучаваното литературно или фолклорно произведение; рецитиране на стихотворение по избор. 	зададени опори: тема; начало и/или край.
<i>Умения за общуване на чужди езици</i>	<ul style="list-style-type: none"> възпроизвеждане с различни средства на букви от латинската азбука. 	<ul style="list-style-type: none"> сравняване на звукове и букви от различни езици; изговаряне на скоропоговорки и броилки. 	<ul style="list-style-type: none"> сравняване на примери с фонетични или графични различия. 	<ul style="list-style-type: none"> съпоставяне на български и чужди думи и изрази; прилагане на знанията за части на речта от български език в обучението по чужд език; 	<ul style="list-style-type: none"> сравняване на речникови значения, синтактични конструкции от българския език и от изучавания чужд език. използване познанията за езиковите единици и закономерности при усвояване на граматичната система на чуждия език.
<i>Математическа компетентност и основни компетентности в природните науки и на технологиите</i>	<ul style="list-style-type: none"> определяне броя на звуковете и буквите в думите, на думите в изречението и на изреченията в текст; използване на геометрични фигури при 	<ul style="list-style-type: none"> участие в дидактически игри за използване на понятията единствено и множествено число; четене на текстове от детски енциклопедии и от учебниците по 	<ul style="list-style-type: none"> използване на числови данни от енциклопедии или учебници за съставяне на изречения и кратки текстове. 	<ul style="list-style-type: none"> разграничаване на единствено и множествено число на имената и глаголите; съпоставяне на числително бройно и числително редно име; 	

	<p>моделиране на думи и изречения.</p>	<p>литература и по околени свят.</p>		<ul style="list-style-type: none"> • извличане на информация от езикови и неезикови текстове от детски енциклопедии, от учебници и др. 	
<p><i>Дигитална компетентност</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • писане на букви и думи с кирилица чрез електронни средства. 	<ul style="list-style-type: none"> • използване на електронни източници на информация - речници и др.; • създаване на текст за SMS и за поздравителни картички чрез електронни средства за комуникация. 	<ul style="list-style-type: none"> • четене от дисплей. 	<ul style="list-style-type: none"> • използване на тълковен електронен речник; • използване на електронни средства за комуникация при създаването на SMS, поздравителни картички, писма; • участие в екипна дейност за изготвяне на презентации, свързани с изучавани произведения; • прилагане на правилата за речева учтивост в интернет общуването. 	<ul style="list-style-type: none"> • използване на книги от електронни библиотеки и други електронно базирани информационни източници за изпълнение на конкретна изследователска задача; • използване на мултимедия за представяне на резултати и продукти от изпълнение на конкретна изследователска задача.
<p><i>Умения за учене</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • преобразуване на изречения; • интерпретиране на съдържанието на изучавани значими произведения на класиката в литературата за деца и фолклора, на съвременната литература за деца; • рецистиране на стихотворение; • задаване на въпроси по съдържанието на изучаваното литературно или фолклорно произведение; 	<ul style="list-style-type: none"> • интерпретиране на текст; • търсене на информация от различни източници; • четене на произведения от литературата за деца на различни теми (семейство, училище, игри, приятелство, родина, роден език, природа, празници); • задаване на въпроси по съдържанието на изучаваното литературно или фолклорно произведение; 	<ul style="list-style-type: none"> • преобразуване на изречения от един вид в друг; • четене и рецистиране на литературни произведения в стихове; • изразително четене на художествен текст; • четене по роли на художествен текст; • подборно четене на епизоди от повествователен художествен текст; • съотнасяне на пословица към изучаван 	<ul style="list-style-type: none"> • посочване на варианти за заглавие на текста съобразно темата; • използване на различни стратегии за извличане на информация от художествен и научнопопулярен текст; • преразказване на легенда; • посочване на примери за олицетворение в художествен текст; • правене на съпоставка на художествен и нехудожествен текст, на диалог и монолог; 	<ul style="list-style-type: none"> • работа в библиотека; • планиране на работа с помощта на справочни материали; • използване на различни видове речници; • обмен на информация, получена от различни източници, включително и електронни.

	<ul style="list-style-type: none"> • четене наум и на глас художествен текст; • участие в диалог по конкретна тема с опора на художествен текст, илюстрация и др. • писане на кратък текст чрез самодиктовка. 	<ul style="list-style-type: none"> • преразказване на достъпни за възрастта басни; • откриване на връзката между текста и неговото заглавие; • извличане на умозаклучения, свързани със съдържанието на изучаваните текстове. 	<p>литературен и фолклорен текст;</p> <ul style="list-style-type: none"> • откриване на описание в художествен текст; • откриване на изучавани фигури на речта (епитет, сравнение) в литературни и фолклорни произведения; • рисуване с думи на картини от изучаваното литературно или фолклорно произведение; • извличане на конкретна информация от художествен и от нехудожествен текст; • преразказване на чужд текст по предварително подготвен план; • оценяване съдържанието, езика и структурата на текста чрез преки умозаклучения и изводи; • преразказване съдържанието на художествен/нехудожествен повествователен текст. • коментиране на поведението и качествата на героите. 	<ul style="list-style-type: none"> • извършване на съпоставка на две или повече литературни и/или фолклорни произведения; • отговаряне писмено на въпрос; • изразяване на емоционално-оценъчно отношение към героите в литературно и фолклорно произведение; • четене на откъси от литературни и фолклорни произведения; • откриване мотивите за поведение на героите в литературно и фолклорно произведение; • разкриване на последователността и връзката на епизодите в изучаваното или прочетеното самостоятелно литературно или фолклорно произведение. 	
	<ul style="list-style-type: none"> • изпълнение на различни роли в общуването - на слушател и на говорещ; 	<ul style="list-style-type: none"> • участие в ролеви игри; • използване на различни по цел на изказване 	<ul style="list-style-type: none"> • използване на различни по цел на изказване изречения за защита на мнение; 	<ul style="list-style-type: none"> • участие в общуването с различни комуникативни роли; 	<ul style="list-style-type: none"> • Работа в екип при изпълнение на съвместни задачи;

<p><i>Социални и граждански компетентности</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • участие в диалог по конкретна тема чрез изказване и защитаване на мнение. 	<p>изречения за изказване и защитаване на мнение;</p> <ul style="list-style-type: none"> • използване на речевия етикет при поздравления и обръщения; • четене наум и на глас с ясно произношение и с подходящ темп и естествена интонация; • слушане на артистично изпълнение на художествени произведения. 	<ul style="list-style-type: none"> • използване на речевия етикет при поздравления и обръщения; • четене наум и на глас с ясно произношение и с подходящ темп и естествена интонация; • слушане на артистично изпълнение на художествени произведения. 	<ul style="list-style-type: none"> • участие в обсъждане на текстове - преразкази, съчинения; • мотивирано изказване за чужд ученически текст. 	<ul style="list-style-type: none"> • интерпретиране на поведението, приети в различните общества и среди, как и по какъв начин националната културна идентичност взаимодейства с европейската идентичност; • проявява толерантност и учтивост към събеседника независимо от неговата социална, етническа и полова принадлежност; • съобразяване с другите участници в комуникативния акт; • демонстриране на уважение към мнението на другите и използва подходящи паралингвистични средства (мимика, жест, поза); • интерпретиране на проблеми от различни текстове.
--	---	---	---	--	--

<p><i>Инициативност и предприемчивост</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • четене на достъпни и подходящи за възрастта реклами; • описване на продукт с думи или изречения; • участие в ролеви игри, свързани с покупко-продажба. 	<ul style="list-style-type: none"> • участие в изработване на проекти; • съставяне на план за представяне на продукт. 	<ul style="list-style-type: none"> • планиране и организиране на работата по проект; • планиране и създаване на съчинение по преживяна случка, по въображение, по словесна опора; • представяне на личен проект; • участие в групов проект. 	<ul style="list-style-type: none"> • участие в извънкласна работа по проекти; • самостоятелен избор на литературни произведения от даден автор; • изразяване на предпочитания към автори и заглавия на литературни произведения; • предлагане на идеи за представяне на книга. 	
<p><i>Културна компетентност и умения за изразяване чрез творчество</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • коментиране на произведения на различни култури и етноси; • участие в драматизация на художествен текст; 	<ul style="list-style-type: none"> • участие в групов и екипна дейност за сценично представяне на литературни и фолклорни произведения на различни култури; • обсъждане на идеи за разпределяне на ролите и 	<ul style="list-style-type: none"> • подготовка и реализация на сценичното представяне на литературни и фолклорни произведения на различни култури - афиш, костюми, декори и музикално оформление; 	<ul style="list-style-type: none"> • изготвяне и оформяне на изложби, училищен вестник; • сценично представяне на изучавани произведения; • представяне на лично творчество. 	<ul style="list-style-type: none"> • използване познанията си по български език при анализ и коментар на художествени текстове, предвидени за изучаване по литература; • използване богатите възможности на езика за

	<ul style="list-style-type: none"> • сценично представяне на кратко литературно или фолклорно произведение; • изразително четене на художествен текст. 	<p>за поведението на героите, проекти за афиш, костюми, декори и музикално оформление;</p> <ul style="list-style-type: none"> • споделяне на впечатления от самостоятелно прочетена книга; • изразително четене на художествен текст; • илюстриране на епизоди от изучавано литературно произведение. 	<ul style="list-style-type: none"> • илюстриране на епизоди от изучавано литературно произведение със средства на различни изкуства; • устен разказ за прочетена книга. 		<p>изразяване на различни чувства, за изказване на мнение и впечатление в разнообразни комуникативни ситуации;</p> <ul style="list-style-type: none"> • демонстриране на толерантност и уважение към културната различност.
<p><i>Умения за подкрепа на устойчивото развитие и за здравословен начин на живот и спорт</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • съставяне на изречения и текстове за дневния режим; • преразказване на текстове, свързани със здравословния начин на живот; • подбиране на подходящи езикови средства за описание на здравословни храни 	<ul style="list-style-type: none"> • преразказване на текстове, свързани със здравето и здравословния начин на живот; • създаване на изречения, свързани с правила за здравословния начин на живот. 	<ul style="list-style-type: none"> • самостоятелно четене на подходящи текстове, свързани със здравословния начин на живот. 	<ul style="list-style-type: none"> • съчиняване на текстове на екологични теми по предложена словесна опора; • създаване на кратки текстове, свързани със здравословния начин на живот. 	

6.2. Организация на обучението и учебно време

6.2.1. Детска градина

Постигането на очакваните резултати се реализира в минимум една педагогическа ситуация седмично – за първа възрастова група, в минимум две педагогически ситуации седмично – за втора и трета възрастова група и в минимум три педагогически ситуации седмично – за четвърта възрастова група.

6.2.2. Начален етап

В зависимост от цялостната организация на учебния процес в училището, уроците в съответния клас се провеждат, както следва:

а) Седмичен брой часове (астрономически и учебни) по български език и литература по класове в училища със самостоятелна българска секция:

Брой часове	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Астрономически часове	8 ч.	8 ч.	6.75 ч.	6.75 ч.	6.75 ч.
Учебни часове	5 X 30 мин.	16 X 30 мин.	9 X 45 мин.	9 X 45 мин.	9 X 45 мин.

б) Седмичен брой часове (астрономически и учебни) по български език и литература по класове в училища без самостоятелна българска секция:

Брой часове	I клас	II клас	III клас	IV клас	V клас
Астрономически часове	2.5 ч.	2.5 ч.	3.75 ч.	3.75 ч.	3.75 ч.
Учебни часове	5 X 30 мин.	5 X 30 мин.	5 X 45 мин.	5 X 45 мин.	5 X 45 мин.

6.3. Приложение III: Общи критерии за постигане на тематични цели

Ниво на постигане на учебните цели	Общи критерии за постигане на тематични цели			
	Разбиране	Точност	Самостоятелност	Употреба/ Приложение
+++++ Учебните цели са напълно постигнати	Дълбоко разбиране Високи постижения. Способни да обясняват понятията на другите.	Точна работа, показваща много добро ниво на разбиране и осъзнаване.	Работи самостоятелно, показвайки самоувереност.	Използване на знанията и уменията в различни ситуации и контексти. Възможност за създаване на собствени стратегии за обучение.
++++ Учебните цели са почти напълно постигнати	Добро разбиране на целите, изисквани от учебната програма. Остават малко пропуски. Има място за по-нататъшно развитие.	Повечето от резултатите са правилни, показващи добро ниво на разбиране и осъзнаване..	Работи почти самостоятелно; понякога се нуждае от насърчение.	Използване на знанията и уменията с увереност.
+++ Учебните цели са частично постигнати	Частично разбиране на повечето от целите, изисквани от учебната програма Знанията и уменията трябва да бъдат допълнително развити и практикувани.	Резултатите понякога са правилни. Честотата на неправилните резултати обаче показва основно ниво на разбиране и осъзнаване.	Започва да работи самостоятелно с малко помощ от възрастен или друг ученик.	Може да използва знанията и уменията само в общи или прости ситуации.
++ Постигнати са няколко учебни цели	Способност за постигане на минимален брой цели, изисквани от учебната програма Показва малко разбиране на понятията.	Чести неправилни резултати, обикновено причинени от липса на разбиране и осъзнаване.	Зависим от помощта на възрастен.	Трудно е да се приложи наученото.

<p style="text-align: center;">+</p> <p>Учебните цели все още не са постигнати</p>	<p>Борба за постигане на целите, изисквани от учебната програма. Сериозни пропуски в постигането на учебните цели.</p>	<p>Значителен брой неправилни резултати, причинени от липсата на разбиране и осъзнаване.</p>	<p>Не може да работи без постоянна подкрепа от възрастни.</p>	<p>Не може да приложи знания и умения в общи или прости ситуации. Слабо представяне.</p>
---	--	--	---	--

Изключителни, отлични резултати — в полета за коментари